

Imena in napisi novih denarjev in pa Slovani.

Avstrijski in ogerski finančni minister sta se že zjediniła v bistvenih točkah za novi denar, ki se ima uvesti v Avstro-Ogerski. Razglasila so se že imena raznim denarjem nove veljave, in se je naznanilo tudi razmerje te veljave nasproti stari veljavi in nasproti franku. Sedaj se pripravljajo raznovrstne predloge, katere se kmalu predložijo Dunajskemu in Budapeškemu državnemu zboru. Po takem bodo tudi zastopniki cislitavskih narodnostij imeli kmalu važno besedo o zakonu za uvedenje nove veljave, katero so po nemški krstili z imenom „Kronenwährung“. Omenjamo tu samo, da bodo na podstavi te veljave kovali večje in manjše komade denarja v zlatu, srebru, za drobiž tudi iz brone in bodo, kakor doslej, tiskali tudi papirnati denar.

O materialni vrednosti ne bodemo tukaj govorili, dasi je jako mikavno vprašanje, s kakošno mero se bodo poplačevali stari dolgovi državni in pojedinih državljanov ali zasebnikov. Umevno je samo po sebi, da poplačevanje dolgov bi se moralo vršiti z isto mero, z isto vrednostjo, s katero so se izposojevali denarji v določenih dobah; ne oblika ali ime, ampak vrednost denarja ob vsakodobnem posojevanju ali napravljanju dolgov je in ima biti odločilno. Na to točko obračamo mimogredé pozornost slovanskih zastopnikov zaradi tega, ker so nekaj priobčili iz namerjene vladne predloge, po kateri se morejo plačevati dolgovi tudi po novi veljavi, torej ne gledé na to, ali se vjema na pr. vrednost, ki jo je imel v dobi posojila posojeni denar.

Nam je tukaj govoriti, kako se je vesti Slovanom nasproti novim imenom na denarjih nove veljave, in sosebno tudi nasproti tekstom na novih papirnatih denarjih. Važno je to vprašanje, prvič, kakó bodo v tem pogledu postopali slovanski zastopniki v državnem zboru Dunajskem, drugič pa, ali in kakó se zjedinijo Slovani zunaj centralnega parlamenta vsaj o imenih denarja nove veljave, katera imena ste cislitavska in transli-

tavska vlada že vstvarili za Nemce in Madjare, ter ista imena vložiti takoj v predloge, določene za oba imenovana osrednja zastopa. Cislitavski slovanski poslanci imajo povečano zadačo, ker, ako pripoznavajo važnost imen in tekstov, jim je potegniti se tudi za slovanske narodnosti, ki bivajo na Ogerskem, pa niso zastopane v ogerskem državnem zboru. Nezavisno od ugodnih ali neugodnih vspehov v Dunajskem državnem zboru ostane za slovanske narode, da se vsaj za imena denarjev nove veljave dogovoré med seboj ter kakor si bodi zjedinijo za jedna in ista imena, katera bi rabili skupno in takó udomačili med seboj.

Dokler so plemena in narodi na nizkih stopinjah kulturnega razvoja in rabijo pri prometu blago za blago ali poleg tega tudi denar, zavedajo se bolj ali manj o pomenu denarja, in da je ta le nekako nadomestilo menjave blaga z blagom. Na nizkih stopinjah čuti se človek vsaj na to stran nekako samostalen ali svoboden; on oddaje svoje blago ali delo le proti blagu, povratnemu delu ali denarju, katero njemu ugaja iz katerih vzrokov koli. Z nobeno silo ga ne prisiliš, da bi ti on dal svoje blago proti denarju ali menjavi, ki mu ni po godu, tudi če je samo slišal, da tak denar, taka menjava ni primerna za njegovo blago, za njegovo opravilo. Dolarji Marije Terezije so se raznim, nerazvitim plemenom ob Rudečem morju prikupili, in vsled tradicij jih še dandanes zahtevajo in tudi dobivajo ravno iz našega cesarstva.

To, kakor se vedejo divjaki in nerazvita plemena od pradavnih vekov, je gledé na menjavo ali denar popolnoma osnovano in opravičeno in velja ali bi imelo veljati še v večji meri za kulturne ali celó civilizovane narode. Ni potreba poštovati najsvobodnejših držav, da zasledimo svobodo dela v smislu, da ima človek prosto voljo za delo; tudi v neustavnih državah Evrope in

drugih celin ali kontinentov si more pojedinec delo izbrati svobodno in hoditi na delo tje, kjer se mu kaže primerna ali razmerno najprimerniša odškodnina.

Tako svobodo gibanja podajajo tudi absolutistiške države. Ako pa ima človek svobodo za delo ali kakoršna si bodi prisluževanje, prigospodarjevanje, bilo bi nedosledno, da bi se mu jemala svoboda za izbiranje odškodnine v povratnem delu, blagu ali denarju. Ako ima pojedinec svobodo za delo, mora imeti tudi svobodo, vsled katere se določi ali dogovori za kakovost odškodnine, in ako se daje odškodnina v denarju, mora isti človek imeti tudi svobodo, da se odloči tudi za kakovost denarja. Svobodo ima ta, ki mi hoče dati denar, in isto svobodo ima ta, ki hoče prejeti denar, in ako se oba ne sporazumeta gledé na delo in odškodnino s posebnim sredstvom, torej s posebnim denarjem, pretrgata svoje pogajanje, in svobodna sta zopet vsak za sé; pokazala sta individualno svobodo in ž njo tudi individualno suverenost.

Uže iz svobode pojedinca za delo sledi, da gledé na denar, ki pomenja odškodnino za opravilo ali v blagu predočeno delo, je vsakatera sila v protislovju z isto svobodo. Države so pa mnogokrat delale sile državljanom, ko so jih silile jemati denar, katerega ali niso marali, ali pa, kar je običajno, v katerem niso videli pravega ekvivalenta za vrednost, za katero se je vsiljeval. Sila vsake države seza pa le do lastnih mej; zunaj teh mej, zunaj pojedinice države, je ista sila onemogla, in na znotraj vsiljena denarna veljava ima na zunaj, med drugimi narodi, le toliko vrednosti, kolikor je obseza dotični denar v resnici. Zato je obče hrepenenje vsake države po takem denarju, ki bi imel tako vrednost, katero ima po imenu, in ki bi na podstavi prave vrednosti imel veljavo povsod, ter bi ga sprejemali brez obotavljanja v jedni državi, kakor drugi. V tem tudi tiči največi pomen preustrojenja denarne veljave v Avstro-Ogerski.

Ali tudi na najpopolnšem kovanem denarju ni znamenje veljave, oziroma vrednosti brez pomena; ravno zaradi zunanje oblike utegne se pojedinec braniti tega ali onega denarja, in tu kažejo nerazvita plemena zopet svojo suverenost, naj si tiče drugače v še tako neugodnih državnih oblikah ali ustrojih. Nizka plemena ne sprejmejo nikakor tujega denarja, ako ga kakor si bodi ne poznajo. To je zopet opravičeno, kajti ne nizka plemena, ne pojedinec tudi razvitih narodov nima ne tehtnice ne drugih pripomočkov pri sebi, da bi se mogel sam preveriti o veljavi denarja, o kateri mu le drugi naznanjajo, da je toliko in toliko vredna.

Denar je iznajden in napravljen ravno za posredovanje prometa; denar je namenjen za vsakega nasproti vsakemu, in zato mora imeti tako obliko in taka znamenja, da ga pozna in more spoznati vsakdo.

Ako postavljajo dandanes in uže od davna na kovani denar posebna znamenja v številkah in črkah ali celih besedah, je to dokaz, da oblika sama po sebi ne zadostuje, in so v resnici potrebna posebna taka znamenja tudi na kovanih denarjih, odkar ne tehtajo več od slučaja do slučaja kovin kot denarnih sredstev, in odkar so te kovine začeli mešati in kovati v manjši vrednosti, nego jo predstavljajo po veljavi.

Ako so pa številke, črke in besede potrebne na kovanih denarjih zaradi spoznanja njih veljave, potrebne niso samo za kake izvoljence, ampak za vse ljudi, katerim so ti denarji namenjeni za promet. In ako bi bili kovani denarji namenjeni za mednarodni promet, potrebna bi bila taka znamenja na njih, da bi ta znamenja znali tolmačiti državljani ne samo jedne, ampak raznih držav.

Dandanes kuje vsaka država denarje najprej za svoje državljane; zato je njena dolžnost, da postavlja na svoje denarje taka znamenja, katera so umljiva njenim podanikom. Vsekakor ostane postulat obče veljaven, da znamenja se postavljajo na kovani denar ne za potrato ali parado, ne da bi jih mogel umeti ali tolmačiti samo kak izvoljen stan ali narod, ampak da jih morejo umeti vsi državljani.

Iz tega sledi, da umevna znamenja števil, črk in besed niso na kovanih denarjih še le zaradi kakega načela o narodni enakopravnosti, ampak zaradi potrebe, katero ima vsak državljan, ko sprejmlje za obči promet kovani denar. Po takem ni za to naravno zahtevanje potrebno, da bi bila kaka država ustavna in da bi imela v svojih zakonih razglašeno narodno enakopravnost. Državna oblika more biti tudi absolutistiška in brez zagotovila narodne enakopravnosti, in je vendar potreba, da so znamenja na kovanih denarjih vsem državljanom umljiva, naj si bodo ti državljani tudi različnih narodnosti. Kako se zadosti taki obči potrebi, to je stvar vsake države, naj si bode ustavna ali absolutistiška. In država, ki bi prezirala to občo potrebo vseh državljanov, delala bi proti individualni svobodi za delo, katera svoboda zahteva tudi svobodo za sprejemanje ali pa odmetanje odškodnine, v obliki posebnega denarja, ki ga pojedinec ne pozna ali pa ne potrebuje poznati. Iz tega je razvidno, da stranke katere si bodi države, ki nasprotujejo napravljanju za vse državljane obče umevnih znamenj na kovanih denarjih, krčijo individualno svobodo v tem pogledu bolj, nego je skrčena pri nizko razvitih plemenih in celó divjakih.

Kjer so države nacijsalno jednotne, tam se stranke ne morejo niti zagrešiti gledé na znamenja na kovanih denarjih; poleg internacijsalno veljavnih števil postavljajo se obče umevne črke in besede jednega in istega jezika jedne in iste narodnosti. Druga pa je v državi, katero sestavljajo razne narodnosti; v takih

državah je treba postaviti črke in besede v več jezikih, v jezikih narodov, ki so v isti državi, ali pa kovati denar za vsako narodnost posebe. Tudi to se je godilo in se še godi. Dokler je Beneška in Lombardska pripadala Avstriji, kovala je poslednja denar za italijanske državljane navedenih pokrajin posebe z italijanskimi črkami in besedami. Kar se je godilo tedaj brez škode in nepremagljivih zaprek, moglo bi se ponavljati za avstro-ogerske narode še dandanes.

Narodi, tudi avstro-ogerski, so tu pa tam pomešani; z večine živé pa tudi v našem cesarstvu v skupinah ali kompaktnih masah. Promet se vrši najprej med kompaktnimi masami jednega in istega naroda, torej med jednim in istim narodom, in naj se giblje še takó na maloobsežnem prostoru, in še le potem od naroda do naroda. Torej bi ne bilo nič absurdnega zahtevati, da bi se denar po razmerju potreb koval za vsak narod posebe zaradi potrebe takih znamenj črk in besed na denarjih, ki so umevna dotičnemu narodu.

Zgodovina pripoveduje, da so kovali razni knezi in vladarji za maloobsežne zemlje svoj denar. Nemčija ima še dandanes žive zglede zato, in v Italiji se rabi še sedaj v raznih delih kraljevine denar, ki ne gre čez meje dotičnih pokrajin; a vendar ne trpi jednota ne nemške, ne italijanske velevlasti. Ravno to, da se prireja po drugih državah za pojedine provincije poseben denar, podaja analogije tudi za potrebe naše države, v katerih bi se mogli kontingenti denarjev rabiti med kompaktnimi masami pojedinih narodnostij.

S tem je dokazana potreba občemljivih znamenj na kovanih denarjih za vsak narod posebe, ne da bi bila zato potrebna oblika ustavne države ali zakon o narodni enakopravnosti za vsak narod posebe. Kar pa velja za kovane denarje, je še mnogo potrebnije za papirnati denar. Pri kovanem denarju je možno spoznati nekako vrednosti tudi po zunanosti, zvenku, teži in drugih pomočkih; pri papirnatem denarju pa je varanje možno v večji meri; zato postavljajo na papirnati denar poleg vsega drugega tudi mnogo več besed in celó stavkov, ki razlagajo pomen veljave takega denarja. Poseben tekst na papirnatih denarjih pa vendar ni za to, da bi ga umeli le kakí izvoljenci ali kakí privilegovani narodi, ampak še bolj, nego na kovanih denarjih, zato, da bi ga umeli vsi državljani brez razlike stanu in narodnosti.

Gledé na kovani denar bi se utegnili izgovarjati, da ni prostora na njem za znamenja, umljiva mnogoterim narodnostim, dasi ta izgovor ne velja ne po dosedanjih skušnjah, ne zaradi tehnike, katera more vsaj na obsežniših kovanih denarjih prirediti in navrstiti dovolj znamenj, ki bi zadoščevala v potrebno pojasnilo vsem narodnostim. Papirnati denar pa tudi najmanjše veljave in najmanjše oblike je uže imel v našem

celokupnem cesarstvu besede in tekste, tiskane v raznih jezikih. Tu torej ni treba drugega, kakor ponoviti, kar se je uže vršilo, in se ustreže potrebam državljanov in narodov.

Važno pri vsem tem razpravljanju in izvedenih resnicah je se posebno to, da ni bilo potreba poštovati v dokaz navedenih potreb niti za hip in nikoder ustavnosti našega cesarstva, vsled katere je zagotovljena načelno in po posebnih zakonih narodna enakopravnost na vse strani, torej tudi gledé na črke, besede in stavke ali v obče na tekste vsakovrstnega kovanega in papirnatega denarja. Ekonomiški zakoni zahtevajo, da se na to stran ustreže vsem državljanom, torej tudi skupinam državljanov, katere se ločijo po narodnosti. Zakoni individualne svobode za delo, razglašeni v ustavi, narekujejo posebe, da se ustreže razgovorjenim ekonomiskim potrebam v prometu s pomočjo denarne veljave. Zakoni o narodni enakopravnosti pa s svoje strani še povrhu — zagotavljajo, da se brezuslovno ustreže ekonomiški potrebi, odgovarjajoči individualni svobodi za delo.

Ako bi ne izdali dokazi s stališča nacionalne ekonomije in individualne svobode za delo, katera je zagotovljena tudi v absolutistiških državah, mora izdati ali zadoščevati pa ustavni osnovni zakon o narodni enakopravnosti v cislitavski polovini in posebni narodnostni zakon v translitavski polovini cesarstva. Vendar se nam zdi gledé na tekst na raznih denarjih ekonomiško stališče in zakon individualne svobode za delo, vsled skušenj ravno v Avstro-Ogerski, še večje moralne vrednosti, nego pa ustavna zakonita poročstva o narodni enakopravnosti: kajti hujše je očitanje strankam, da nočejo ustrezati državljanom, ki ne pripadajo narodnosti teh gospodovalnih strank, niti v toliki meri, kolikor se svobodno gibljejo v pogledu na promet z denarjem kulturno nerazvita plemena. V dokazih ekonomiskih potreb tiči bolj npravstvena sila ali morála, v narodni enakopravnosti je pa bolj pozitivno pravo.

Zastopnikom slovanskih narodov v državnem zboru je torej iti v boj z moralnimi in pozitivno pravnimi silami in argumenti. Poljska frakcija, ki je zaradi laskanja nasproti madjarski in totranski nemško-liberalni stranki pred leti ob razpravljanju tekstov na bankovcih ponižala sebe in poljsko narodnost, naj le ponavlja svojo tedanjo taktiko; naj sliši od drugih slovanskih poslancev moralne in ustavnopravne udarce. A razvidelo bode se ob razpravljanju predlog o novi denarni veljavi tudi, koliko velja morála in pravo pri drugih strankah, in potem spoznajo slovanski narodi z nova, koliko je mari za to morálo pravo nemški konservativni stranki in pa nemškim antisemitom. Slovanski narodi pa razvidijo, da postulat za umljiva znamenja ali črke, besede in tekst na kovanih in papirnatih denarjih je jako važen in ima v

svojo oporo cel arsenal najveljavnejših argumentov in celó obsežnih načel; da se ustreže temu postulat, zavisno je mnogo od primerne in odločne postopanja slovanskih zastopnikov. Naj bi se vsaj v tem pogledu in ob tej priliki združili v drž. zboru za složno in skupno zagovarjanje tega, česar si ne dajo vzeti niti kulturno nizka plemena necivilizovanih svetov!

* * *

Denarji nove veljave dobé v raznih komadih tudi nova imena, in ta imena dobé Nemci in Madjari uže v predlogah obojestranskih vlad, katere se bodo razpravljale v obeh osrednjih zastopih. Slovanske novine, katere poročajo po nemških in madjarskih glasilih o novem denarju, kar same prelagajo ali vstvarjajo imena za novi denar, in takó je možno, da Slovani dobé zopet za vsako svojo narodnost posebna imena, katera tu pa tam vstvarja tudi naključje in preprosti govor narodov. Narodov govor je vstvaril, n. pr. pri primorskih Slovencih „patakone“ za sedanji komad 4 kr., in „flike“ so celó Tržaškim Lahom še ostale za sedanjo srebrno desetico. Pri Hrvatih je sedanji krajcar še vedno nov pod imenom „novčić“, pri Slovencih tu pa tam uže jako star pod tujim imenom „sold“. Slovenci rabijo stari „goldinar“, Hrvati pa „forint“, in Čehi pa za isto stvar „zlatý“, v tem ko je „zlat“ ostal Slovincem poleg imena „cekin“ za nemški „Ducaten“. In drugi avstro-ogerski Slovani rabijo za jeden in isti denarni komad še drugih imen.

Dunajska vlada, ko daje nova imena za komade nove veljave, ogleduje se po dobah nemške zgodovine in nemških tradicijah našega cesarstva; analogije ali celó enakosti v prošlosti ali pa v pogledu na države Velikonemčije tudi v sedanjosti ista vlada kmalu zasledi in torej ni v stiski za nova imena. Slovanskim narodom pa so zgodovino bolj ali manj pretrgali, in oni nimajo ne toliko, najmanj pa enakih sledov v pogledu na zgodovinska imena denarjev; le tu in tam se še spominjajo starih imen za denar, ki nekda ni bil toliko mnogovrsten, kakor v sedanji dobi. Vendar bi bilo slovanskim narodom biti previdnim, ter ne takoj vstvarjati novih imen. Zlasti novinam bi se bilo vzdržati ter delati na to, da starinarji, etnografi in zgodovinarji slovanskih narodov spregovoré svojo besedo o imenih novih denarjev; ravno oni bi mogli porabiti kak zgodovinski sled prav primerno pri poimenovanju raznih komadov nove veljave.

Vsekakor bi se bilo dogovoriti sredi vsakega slovanskega naroda, da bi dobil primerna imena za nove kovane in tudi papirnate denarje, ki pridejo v veljavo. Narodi imajo prelagatelje zakonov z nemškim tekstom na Dunaju; ti prelagatelji, predno preložijo zakone o novi veljavi, imeli bi se dogovoriti s strokovnjaki vsakega naroda posebe, in takó bi dobil vsak narod imena

za novi denar, ki so se dala, oziroma vstvarila vsaj s premislekom po dogovoru, ne pa zavisno od slučajev in kakega pojedinca.

Ali tudi če dobi vsak slovanski narod prikladna bodi si zgodovinska, bodi si nova, stvari odgovarjajoča imena, ostane nedostatnost še vedno v tem, da bi rabil vsak slovanski narod za se prirejena imena, ki bi se razločevala od imen drugih slovanskih narodov za jedne in iste denarne predmete. Zaradi tega bi bilo kaj primerno, da bi slovanske novine delovale na skupni dogovor zgorej mišljenih strokovnjakov raznih slovanskih narodov; takó bi se poklicani starinarji, etnografi in zgodovinarji na kakem skupnem kraju zbrali, posovetovali in predlagali skupna imena za skupni denar nove veljave. Utegnili bi jo srečno dognati, da bi dobili vsi slovanski narodi avstro-ogerski jedno in isto ime za jeden in isti denarni komad nove veljave, kakor rabijo vsa nemška plemena našega cesarstva skupna imena za jedne in iste denarne kovane ali papirnate komade, ali kakor n. pr. italijanske novine na Primorskem predlagajo skupna italijanska imena za isti novi denar.

Skupna slovanska imena za novo veljavo bi podala na malem praktičen zgled o taki upravi, kakor bi bila za avstro-ogerske razmere primerna, potrebna, pravična in v soglasju s pravom narodov in sedaj veljavnih ustav. Ta skupna imena bi bila tudi v interesu justicije, katera ima v pogodbah in drugih poslih opraviti tudi z denarjem, torej tudi z imeni raznih denarnih komadov. Juristi in uradniki raznih narodnostij bi si mogli prisvojiti nekaj skupnih slovanskih denarnih imen, katera bi umela in rabila dobra polovina avstro-ogerskega naseljenja.

To skupno poimenovanje denarjev bi lajšalo vsaj na to stran razumevanje slovanskih književnih jezikov, jednako, kakor ko bi Slovani skupno rabili jedna in ista imena, n. pr. za mesece.

Sporazumljenje za skupna imena denarnih komadov utegnili bi Slovani, ako se denejo zaresno nato, doseči še prej, nego se uzakonijo razne vladne predloge o novi veljavi. V tem ugodnem slučaju bi mogli slovanski zastopniki v Dunajskem državnem zboru slovanske črke in besede zagovarjati z večim vspedom celó na kovanem denarju, toliko laže pa na papirnatem.

Skupna slovanska imena za denar bi dobila po največ dvoje oblik, namreč jedno z latinico, drugo s cirilico, in bi bil le na papirnatih denarjih *ostali* tekst v raznih slovanskih jezikih, kakor je bilo pred duvalizmom običajno, in se to še vrši, na pr. na srečkah za državne blagodejne namene.

Po vsem tem bi skupna imena za raznotere denarne komade nove veljave pospeševala laže razumevanje med Slovani samimi, laže priučenje teh imen od strani pravosodnih uradnikov in pravnikov, laže izvrševanje narodne enakopravnosti v tem ozkem krogu,

in bilo bi vse to tudi na prosep justicije in obče uprave. Takim skupnim interesom, ki torej niso samo narodni, ampak še posebe tudi državni, bi ne mogla nobena zares patrijotiška in ustavno misleča stranka ugovarjati, in nadejati bi se bilo, da bi take interese pospeševali tudi vladni organi sami. Takó ali tako pa ostaje slovanskim zastopnikom dolžnost, da se skupno poganjajo za izvršenje narodne enakopravnosti za tu mišljene

točke, ki so bolj formalnega, nego materijalnega pomena. Slovanske novine in slovanski dejatelji pa imajo dolžnost, da slovanske narode poučujejo o pomenu nove veljave, in dolžnost, da se dogovoré za skupna imena denarjev nove veljave. Mi sami smo se nalašč ognili vsakega krščenja ali rabljenja novih imen za novo stvar.

F. Podgornik.

I n t e r p e l a c i j a

saborskog zastupnika dr. M. Laginje i drugova, upravljena na visoku c. kr. vladu u sjednici istarskoga sabora u Poreču dne 6. t. m.

Podpisani nekane nikomu učiniti krivo, ako odmah ovdje napomenu činjenicu, da u našoj državi i izvan nje postoji stranka, kojoj je svrha: odtrgnuti pokrajine Tršćanskoga namjestništva i još barem jednu od Monarhije Austro-Ugarske, a drugdje druge pokrajine odtrgnuti od drugih država, te sve pripojiti bližnjemu kraljestvu Italije.

Cieli sistem vladanja u Primorju do sada u obće, a djelovanje pojedinih oblastnika u zadnje vrijeme napose, ide samo u prilog namjeram te stranke; a nije naša stvar ovdje izraživati, da li se to događja slučajno ili namjerice; o čem evno nešto:

Dvanejst će biti godina, da se je otmien Hrvat iz Istre tužio tadanjemu c. kr. namjestniku barunu Prestisu kako su Hrvati i Slovenci Istre u siromaštvu i nevolji, kako, jim se nedaju ni najsvetija prava, zajamčena jim državnini zakoni u pogledu narodnoga jezika, i kako mnogi javni službenici preziru taj narod, te svojim postupkom izazivaju na nezadovoljstvo i na nemire.

Barun Pretis obećao je tada riečju carskog namjestnika, da će se svim mogućim načinom brinuti za blagostanje naroda i nastojati, da se zadovolji u koliko može biti porabi narodnoga jezika zajamčenoj ustavnimi zakoni; ali je bezuvjetno zahtjevao mir, nikakovo javno iznašanje pritužba: „mir hoću mir, nikakve neprilike nesmiju se vladi pripravljati“ to su bile njegove rieči izrečene njemačkim jezikom.

Hrvati Istre poslušali su na svoju nesreću taj savjet i za više vremena strplivo podnašali sve krivice, zanemarenja, prezir, štete, koje jim je nanašala službena čeljad i njezini neslužbeni saveznici, koji su se znali poslužiti, kako kazivahu, sadašnjom sliepoćom vlade (accieamento del Governo).

Tekar kasnije došli su Hrvati Istre do spoznanja, da u vladinih krugovih u pogledu Primorja postoji ovaj politički aksijom, da se ne treba bojati irredente talijanske, jer da neće nikad imati za se većine naroda, a kad bi se odviše osilila, imala bi država pravo porabiti proti njoj najskrajnija sredstva; naproti tomu, da je pogibeljna irredeta hrvatska, koja ne teži izvan međjah monarhije Habsburga, dakle nemože se oružjem suzbijati, zato da treba protiviti joj se svakim drugim načinom; a Hrvati i Slovenci Istre nesmiju se prituživati.

Posledica toga aksioma bila je, da je s užbeni sviet bacanja bomba, širenje prevratnih novina i knjiga, sastanke i izjave u prilog programa talijanske irredente, nazivao „šala ne dorasle mladeži“, da se je pod izlikom kulture širilo talijanski

i njemački jezik, da se je milijune državne podpore davalo poduzećem, koja nisu imala u sebi životne snage, a s druge strane utjerivao se je od seoskog pučanstva nesmijeno porez; meljoracijam u pokrajini skoro ni traga, sa ustrojenjem pojedinih pučkih škola hrvatskih ili slovenskih zatezalo se je po više godina, a bar jedne gimnazije u Istri sa hrvatskim naukovnim jezikom neima ni danas.

A kad su se Hrvati i Slovenci Istre u saboru, u novinah i inače stali tužiti na to stanje, udarilo se je na nje javno i tajno, da služe panslavizmu, da je to djelo hrvatske irredente, da treba ugušiti taj pokret narodni, da je to proti državi!

Ta nesretna politika nije umrla sa barunom Pretisom. On, kavalir, tjerao ju je očito, prema jasno označenom smjeru, da se ovdje neima ojačiti narodnost hrvatska. Njegov nasljednik vodi onu istu politiku, možda manjim uspjehom ali svakako većim zanimanjem, te sili već mnoge, da se pitaju, da li se njegovo postupanje obzirom na javno stanje u ovih pokrajinah, može smatrati politički shodnim.

Podpisani postavljaju predmetom ovog upita jednu samu činjenicu.

Voljom naime i nastojanjem c. kr. namjestnika za Primorje zametnuta je odlukom 24. oktobra 1891. broj 2078. P. pokrajinskoga školskoga vieća za Goricu disciplinarna iztraga proti profesor Vjekoslavu Spinčiću, glavnom učitelju na c. kr. ženskom učitelištu u Gorici. Ta iztraga končana je poznatim odpisom njegove preuzvišenosti gospod. ministra za bogoštovje i nastavu od 7. marča 1892. broj 462.

Obzirom na to, da je profesor Spinčić kroz punih skoro petnajst godina vršio učiteljsku službu bez ikojega madeža, pače na podpuno zadovoljstvo viših učiteljskih krugova; obzirom na to, da je u to vrijeme kroz više godina obavljao savjestno, požrtvovno, na zadovoljstvo naroda i javne uprave, takodjer službu školskoga nadzornika u dva vrlo teška politička kotara, naime Volovskog i Koparskog, te je za njegove dobe osnovano mnogo posve potrebnih pučkih škola, i nadzornik Spinčić bio vanredno obljubljen od učitelja onih kotara bez razlike narodnosti, jer je bio strog doduše, ali i pravedan do skrajnosti; obzirom na to, da u školah u ono doba podređenih Spinčićevom nadzoru nije bilo mjesta kojekakvim zemljovidnim kartam, u kojih Istra sačinjava dio bližnjega zapadnoga kraljestva; obzirom na to, da su njegove sposobnosti tolike, i znanje njegovo tako obsežno te su mu predpostavljene oblasti povjeravale često recenziju učevnih knjiga,

predsjedništvo pri izpitih itd., a blagopokojni priestolonaslednik nadvojvoda Rudolf bio ga je počastio, da mu bude pisac o narodu hrvatskom i slovenskom Istre u djelu „Oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild“.

Obzirom na to, da je sudac iztražitelj, nezna se po čijem nalogu ali denucijaciji, na licu mjesta izpitivao o koracih i djelovanju profesora Spinčića za vrieme posljednjih naknadnih izbora za carevinsko vieće u Porečkom kotaru, a niti najmanje kažnjivoga čina nemogao naći, jer je djelovanje spomenutog državljana bilo jedino u tom, da poduču narod u njegovih pravih i da mu bude na ruku proti krivicam i terorizmu onih, kojim je dužnost štititi zakon; obzirom na to, da u ono vrieme profesor Spinčić faktično nije ni vršio učiteljske službe, jer mu to kao državnomu zastupniku upravo zabranjuju dotične naredbe ministarstva za bogoštovje i nastavu, te neučinivši ništa nemoralna ni protuzakonita, nije se niti mogao ogriješiti o dužnosti svoga stališa tim, što je u granicah zakona vršio svoje državljanske dužnosti i prava, rad kojih stoji pod zaštitom zakona (§ 13. temeljnoga državnoga zak. od 21. decembra 1867. broj 142 D. Z. L.); obzirom na to da Vjekoslav Spinčić, pripadnik ove pokrajine, rodoljub, sin hrvatskoga naroda iskreno odan tradicijam i pravu slavne dinastije Habsburga i k tomu učitelj povjesti, videći sve što se od više vremena dogadja u Istri proti narodu hrvatskomu i slovenskomu, i poznajući namere spomenute u uvodu ovog obrazloženja, nije smjeo i nije mogao nigdje u javnosti govoriti inače, nego li je govorio prigodom izložbe u Zagrebu, ako je htio ostati čovjek osvjedočenja

i karaktera; obzirom na to, da zametnuće one disciplinarne iztrage nije moglo imati druge svrhe, nego li da pokrije teške zloporabe uredovne vlasti pojedinih javnih službenika prigodom posljednjih naknadnih izbora za carevinsko vieće i da opravda — što po našem sudu nije moguće opravdati — naime postupak njegove preuzvišenosti gospodina namjestnika za Primorje u onoj zgodi, gdje se je tako visok dostojanstvenik očito pastavio na stranu jedne političke stranke proti drugoj, ili barem u prilog osobe kandidata talijanske stranke proti kandidatu naroda; obzirom na to, da je profesor Spinčić ljubimac naroda, njegov dobrotvor, njegova zvezda uzdanica, i da na njem neima siena nevjere prama državi ni prijestolu, radi čega mu podpisani takodjer izjavljuju neomeđjašeno povjerenje, a tako će mu ga izjaviti cijeli narod, u koliko ga kruta sila nebude u tom priečila; obzirom na sve to podpisani slobodni su pitati:

Drži li visoka c. kr. vlada, da je politički mudar i shodan korak gospodina namjestnika za Primorsko, što je kao predsjednika pokrajinskoga školskoga vieća za Goricu-Gradišku dao zametnuti tisciplinarnu iztragu proti profesoru Vjekoslavu Spinčiću i tako dao novog povoda ogorčenju i onako do skrajnosti ogorčenoga hrvatskoga i slovenskoga naroda u Istri?

Poreč, 6. aprila 1892.

Dr. Laginja, Jenko, Mandić, Flego, dr. Volarić, dr. Dukić
D. Seršič, dr. Štanger.

Interpelacija

dr. A. Gregorčića in tovarišev v zadnji seji deželnega zbora goriškega dne 12. t. m. v Spinčićevi zadevi glasi se takó-le:

Visoka c. kr. vlada!

Ko je pred več leti deželni poslanec istrski Vjekoslav Spinčić podpisal interpelaciju, naperjeno proti postopanju nekega političnega uradnika v Istri, hotel je tedanji načelnik politične vlade na Primorskem „iz službenih ozirov“ premestiti c. kr. profesorja v Koprnu, ob enem c. kr. okrajnega šolskega nadzornika za tri politične okraje v Istri, Vjekoslava Spinčića, ki je ena in ista oseba z zgoraj imenovanim deželnim poslancem, na c. kr. izobraževališče za učiteljice v Gorico. Prizadevanje drugih činiteljev napotilo je tedanjega načelnika politične vlade na Primorskem, da ni izvršil svojega sklepa.

Ko je poslanec Spinčić pozneje ponavljal svoj „greh“ proti vladi na Primorskem, premeščen je bil profesor Spinčić iz Koprna v Gorico v trdnem prepričanju nekaterih, da s tem izgubi tudi volilno pravico in deželno poslanstvo v Istri, kar mu je tedanji deželni glavar istrski pismeno naznanil, zahvalivši se mu prav laskavo za njegovo dotedanje požrtovalno delovanje v deželnem zboru istrskem. Poslanec Spinčić je pa dokazal, da je častni občan nekaterih mest v Istri, da tedaj vsled premeščenja ni zgubil ne volilne pravice ne deželnega poslanstva v Istri, kar mu je morala deželna vlada potrditi.

Vspreh premeščenju je bil ta, da se je vsa Istra zganila ter da so iz najoddaljenjših kotov Istre prihajale častitke in zaupnice možu, ki je dejanski pokazal, da ima srce za svoj narod in za svojo deželo.

Leta 1891. volile so kmečke občine v izhodni Istri profesorja na c. kr. izobraževališču za učiteljice v Gorici, Vjekoslava Spinčića, v državni zbor. Državni poslanec Spinčić je nadaljeval to, kar je bil začel v deželnem zboru istrskem: šibal je v interpelacijah politično upravo v svoji ožji domovini, razkrival neznosne razmere, pod katerimi ječi narod slovanski v Istri, ter prosil, naj visoka vlada uvede postavne in človeške razmere tudi v tistem kotiču širne Avstrije, ki se imenuje Istra.

Poslanec Spinčić ni dobil na svoje pritožbe, zahteve in vprašanja nikakega odgovora, pač pa je visoka vlada napravila načrt, po katerem naj se profesor Spinčić odpusti iz državne službe, češ, ker je agitaval pri zadnjih državnoborskih volitvah v Istri in radi besedij, katere je, spremljač svoje rojake iz Istre k razstavi v Zagreb septembra 1891., kot njihov voditelj govoril pri slavnostnem sprejemu in slavnostnem banketu ter na domu politika Starčevića.

C. kr. deželnemu šolskemu svetu goriško-gradiškanskemu je pripadla naloga, dati vladnemu načrtu — zahtevi ogerske vlade, kakor je nekdo rekel, ali dveh ministrov, kakor je drugi trdil — obliko postavnega postopanja. K dotični seji deželnega šolskega sveta dne 2. dec. 1891. sta bila klicana tudi dva svetovalca c. kr. okrožnega sodišča goriškega. — Jasno je, da vladin namen in predlog, da bi se profesor Spinčić odpustil iz državne službe, se ne dá podpirati s sklicevanjem na njegovo morebitno agitacijo pri volitvah, ker, če se je Spinčić pri agitaciji pregrešil zoper postavu, spada

pred sodišče, če pa se ni pregrešil, poslužil se je tiste pravice, ki je v državnih zakonih zagotovljena vsakateremu državljanu. Razvidno je tudi, da sta imela sodnijska svetovalca edino le profesorja pred očmi, kakor jima je bilo stavljeno vprašanje, in da se nista na profesorja-poslanca čisto nič ozirala.

Odlok deželnega šolskega sveta z dne 5. dec. 1891. št. 2354/P. naslanja odpuščenje profesorja Spinčiča iz državne službe v prvi vrsti na njegove govore v Zagrebu, češ, da v njih je izrazil nazore „proti sedanji državopravni uredbi monarhije“, kar bi bil službeni prestop, ki se kaznuje z odpuščenjem iz službe. Človek bi komaj veroval, da je tako naziranje mogoče, ako bi ne videl teh besedij črno na belem. Izraziti svoje mnenje in želje o „sedanji državopravni uredbi monarhije“, bodisi v odobrovalnem, bodisi v grajalnem zmislu v mejah, določenih po ustavi, na katero prisega vsaka vlada v Avstriji, je ustavna pravica vseh avstrijskih državljanov, tudi uradnikov in profesorjev. Profesor-poslanec ima pa celó dolžnost politikovati in izražati se, če treba, tudi o „državopravni uredbi monarhije“ kot zastopnik naroda, ki ga je volil. To njegovo dolžnost priznava tudi vlada; in da mu je mogoče vršiti jo v zbornici in zunaj nje, dobi odpust za ves čas svojega poslančevanja, zato da bi ne trpelo po njegovem politikovanju njegovo vzgojevalno delo. Prigodilo se je, da je celó profesor-neposlanec dobil odpust v to svrhu, da je politikoval, seveda v vladinem zmislu. Vidi se torej, da vlada ne obsoja vsakaterega politikovanja profesorjev, ampak le tako, ki ni v njenem zmislu. Toda tako postopanje vlade ni opravičeno, ker politikovanje v postavnih mejah je ustavna pravica državljanov brez razločka, ali politikuje kdo v vladinem ali protivladinem zmislu. Kedar se v Avstriji ustava v tem zmislu premeni, da državni uradnik nima pravice do lastnega prepričanja ter govora in delovanja po njem, tedaj ne bodo smeli profesorji ne politikovati, ne mandatov sprejemati in sicer ne za vlado in ne proti njej. Do tega pa nismo še prišli!

Po sedanji ustavi in sedanjih postavah ni opravičeno, iskati v Zagrebu in po Istri *izgovor*, da se poslanec kaznuje za „grehe“, katere je storil na — Dunaju proti vladi kot postavno voljeni zastopnik svojega naroda. Tržaški oficijozen list skušal je označiti Spinčičevo politiko, katero je v Zagrebu javil, kot nelojalno ali protiaavstrijsko. To more trditi le tisti, komur je naloga zagovarjati vladno postopanje nasproti poslancu Spinčiču, nikakor pa ne tisti, ki sodi Spinčičevo izjavo na podlagi avstrijske ustave. Naj kdo imenuje ono njegovo politikovanje mladeniško, idejalno, nepolitično, neizvršljivo — toda protiaavstrijsko se ne more imenovati, dokler si vlada ne upa pritisniti sličnim ali analognim nazorom in željam glede na Trident, Češko, Galicijo, Dalmacijo na čelo znak nelojalnosti.

Edini vspeh, kateri je vlada dosegla s s svojim postopanjem nasproti poslancu Spinčiču je ta, da je omajala zaupanje narodov v njeno nepristranost in postavoljubnost, ter da je podala radikalizmu na jugu močno podporo. Ker so taki vspehi za avstrijsko državo in za goriško deželo dvomljive vrednosti, vprašajo podpisani:

1. Kaki nagibi vodijo visoko vlado pri tem, da s postopanjem nasproti poslancu Spinčiču vznemirja južne Slovane, ter jih podi v naročje radikalizmu?

2. Ali misli visoka vlada popraviti *krivico*, katero jo napravila poslancu Spinčiču s tem, da ga je odslovila iz državne službe, ker je vršil posel narodovega zastopnika, ter posluževal se vsem državljanom zagotovljenih ustavnih pravic?

V Gorici, 12. aprila 1892.

Dr. Anton Gregorčič, Jos. Ivančič,

dr. Lisjak, dr. Rojic,

Kocijančič.

O Hrvatih, Srbih in Bolgarih.

V 2. zvezku „Слав. Обзор.“ nadaljuje A. B. „Letopis“, v katerem se opisujejo tudi razmere raznih slovanskih narodnostij avstro-ogerskih. Kaže na to, da Poljaki, Madjarji, in drugi tujčujoči narodi tujčijo slovanske narode v konečnem cilju le na korist germanizaciji. Obžaluje, da do tega spoznanja niso prišli še vsi narodi slovanski Avstro-Ogerske. Kar se dostaje Ogerske, v Budapeškem državnem zboru ali v obče niso zastopane nemadjarke narodnosti, ali pa nimajo ondi niti jednega pravega narodnega zastopnika. Takó so hrvatski poslanci ondi samo madjaron; katerih glas ne izdà čisto nič, in kateri so vladi potrebni samo tedaj, kedar hoče prodreti s kako nepopularno ali nepoljudno reformo. Ti hrvatski mameljuki bi se v Budapeškem zboru nikdar ne izjavili takó odločno, kakor dalmatinski poslanec Bianchini v Dunajskem državnem zboru, in najmanj bi spregovorili v hrvatskem jeziku.

„To, pravi A. B. v navedenem „Letopisu“ dalje, je tudi vzrok sedanjega brezličja in brezsilja Hrvatske v stvareh

ogerskih in hrvatskih, katero se nikakor ne poravnava z delovanjem za Velikohrvatsko in sovraštvom mnogih Hrvatov k Srbiji in Srbom. Nasprotno, v tem sovraštvu, negovanem nekoliko po duhovenstvu, tisku, šolah, in prodršem uže iz Hrvatske v Dalmacijo, Bosno, Hercegovino, mi vidimo jeden iz priznakov serijozne bolezni hrvatskega občestva, katera se nikakor ne odstranja in celo pojašnjuje z analognimi nadlogami srbskega občestva. Kjer je sovraštvo, sosebno med brati, tam ni ne prave religijoznosti, ne resničnega patriotizma.

S tega stališča mi moremo samo obžalovati, ako se taki zaresni in zasluženi ljudje, kakor Anton Starčević med Hrvati, in pa O. J. Sundečić med Srbi-Bokezi in Črnogorci obsipljejo z vzajemnimi zasramovanji v nevezani in vezani obliki, v ime velikohrvatizma prvi, a velikosrbstva drugi.

I kaj pa! V tó dobo, ko se Hrvatje prepirajo s Srbi za Bosno, Hercegovino, južno Dalmacijo, vzgojujejo razni činitelji, kakor na pr. hierarhi, učitelji, publicisti Bosnjake

in Hercegovince v ravnem ali enakem sovraštvu k tem in drugim, delajoč nato, da bi jim navdahnili patrijotizem čisto pokrajinski, bosenski

Z inozemnimi ali tujimi vplivi objašnjujemo mi sebi tudi vedno bolj naraščajoče sovraštvo med Srbi in Bolgari, negovano s pretiranimi pretenzijami z obeh stranij na zemlje s pomešanim srbobolgarskim naseljenjem.

V tem nerazumnem poganjanju za tujim so ti in oni v nevarnosti, da izgubé svoja prava tla, na katera se zarijajo uže sedaj Nemci, Madjari, nekoliko celó Romunci, Grki, Albanci, Turki.

Bolgarom se mi še manj čudimo v tem pogledu, nego Srbom, kajti prvi jedva začenjajo svoje samostalno življenje, pri tem pod vodstvom z večine tujcev, neredko skritih vragov in sebičnih ekspluatatorjev.

K temu pa tudi cerkvene stvari Bolgarije nikakor še niso ustrojene, kar ni, da bi ne pojavljalo se na duhu njenih učiteljev, učnih knjig in učilišč.

V mnogo boljšem položaju je Srbija, imajoča iz davna i gimnazije i seminarije, in celó jedno višo ali „veliko školo“, v katerih, kakor se kaže, mogli bi uže izjasniti srbski mla-

dini osnove srbske zgodovine, etnologije, dijalektologije, dosledno i pojme razmejevanja dežel srbskih in bolgarskih, v krajih njih dotikanja in položnih ali postopnih prehodov. Bodemo pričakovali to v bližnji bodočnosti v preverjenju, da srbski etnologi izpolnjo svojo zadačo brezpristrastno, in da se bodo pri tem zanimali za vse te momente, kateri v skupnosti opredeljujejo pojem narodnosti, in sicer: proizhajanje naseljenja, njegov jezik, bit, zgodovinska sporočila, naposled tudi čisto subjektivni nazori na svoje pripadanje k tej ali drugi sorodni narodnosti.

Treba je želeti, da bi dali tudi hrvatski etnologi bolj znanstveno stališče vprašanju o razliki plemenskih posebnostij srbske in hrvatske, kajti v sedanji čas snujejo jedni to različje na pripovedanje Bakrorodnega, drugi na podatke dijalektologiške, tretji na razlike veroizpovedne, mnogi pa kar na samovoljne pretenzije in aspiracije politiškega značaja. Do teh dob, dokler sporna vprašanja o različju označenih narodnostij ne dobé bolj široke znanstvene podstave in razdelanja v Zagrebu, Belgradu, Sofiji, bodo oni v rokah vragov jugoslovanstva mogočno sredstvo razdeljenja njegovih sil, in dosledno vzrok postopnega toržestva ali triumfa nad njimi tujih življev.“

Kako je izpolnil ruski minister financij razpis budgeta na leto 1891?

V „Вѣст. Фин.“ je naš minister financij priobčil, kako je izpolnil razpis budgeta za minulo leto 1891. Tuka j nam je omeniti, da je to poročilo sestavljeno na podstavi računov vseh odsekov državne uprave, koji spadajo v okvir finančnega ministerstva; zasvedočil je je tudi kontrol državnih dohodkov i stroškov; tako nikdo ne more sumničiti njegove resničnosti.

Iz tega prevažnega dokumenta je najprej razvidno, da je leto 1891. dalo 10·6 milj. rublj. manj dohodkov, nego pa jih je bilo predploženo po razpisu budgeta. Prav za prav pa je deficit zašel za 45 milj. rubljev: po odkupu 26·6 milj. rublj. po akeizu za pijačo 12 milj. rub. itd.; zato so pa nekatere druge rubrike dale več dohodkov, nego so jih pričakovali po budgetni vsoti. Ali ta matematika škode gospodarstvu ne uniči, kajti ne bodi tako slabe žetve, bil bi proficit ali preostanek 45 milj. rublj. in 34·4 milj. rub., torej okolo 80 milj. rublj., mesto 10·6 milj. rublj. deficita. Če pa vzamemo navadni budget za leto 1891. v njegovej celoti, dobimo deficita samo pol milj. rublj. Kajti vseh dohodkov bilo je 890·6 milj. rublj. Takega sijajnega sklepa vseh računov državnih denarnih operacij seveda nikdo ni pričakoval. Čudijo se mu optimisti, pesimisti pa se jezé; v svoji zlobi samo pribavljajo: Uvidimo, kaj poreče bodočnost — fraza ne manj neumna, nego trivijalna, kakor da bi kaka človeška sila imela v svoji oblasti tudi temno bodočnost!

Genijalnost našega finančnega ministra g. Višnjegradskega pa so začeli priznavati ne samo prijatelji naši, no i sovražniki vsega ruskega. Ta genijalnost se je pokazala posebno po sistemi kreditov, kakor notranjih, tako i vnanjih. Kajti ta rubrika trebala je l. 1891. 248·5 milj. rublj., torej je ostalo v državni blagajnici celih 23·5 milj. rublj., bez kojih bi bil pomnožil se deficit na isto vsoto. Ta lepi znesek dale so konversije raznih posojil i začasno pogašenje dolgov na 93 milj. rublj.

Tak je navadni budget, nenavadni pa se nam predstavlja v naslednji podobi:

Nenavadnih stroškov je bilo: a) 63·4 milj. rublj., predpložjenih po razpisu budgeta; b) 93 milj. rub., prednaznačenih ali določenih na začasno pogašenje raznih dolgov; c) 76 milj. rub., asignovanih na pomoč trpečim lakoto. Od poslednjo vsote pa je bilo izplačano do 1. jan. 1892. l. samo 51·5 milj. rub., vsa pomoč trpečim lakoto se pa prostira do najnovejših časov do 134 milj. rub., bez onih vsot, katere je vlada naznačila na občinske rabote; torej veči del te prevažne budgetne rubrike je minister financij odnesel na leto 1892. Iz privedenih števil je razvidno, da so nenavadni stroški dosegli kolosalne razmere 232 milj. rubljev, kar je 26% vsega navadnega budgeta državnih stroškov.

Te velikanske nenavadne stroške uničujejo: a) 36 milj. rub. nenavadnih dohodkov; b) ostalih 197 milj. rub. in pol

milj. rub. deficita pa so pokrili svobodni ostanki po raznih rubrikah budgeta za 1890. l. i takisto ostanki, koji so se nakopičili od prejšnjih let, i koji so dosegli do 1. jan. 1892. leta izdatno vsoto 220 milijonov rub.

Pomnite, da je naša vlada lansko jesen izposodila si od raznih Pariških finančnih firm pomimo Rothschildovskih

blagajnic 125 milj. rub. po 3%. O tem posojilu se v finančnem poročilu ne govori ni jedne besedice, torej je še cel. Tako pač prav ima „Nov. Vr.“, če pravi, da Rusija do sedaj še pač mirno more pričakovati svoje osode, kar se tiče njenih finančnih, v obče gmotnih virov kot prvorazredne svetovne državne sile. *Božidar Tvorcov.*

O kritiki dr. Mahnič a.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) *Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo.* — η) *Liturgija rimske cerkve.*

(Dalje.)

Pač se tu pa tam poudarja soglasje tudi tako imenovane Liturgia Jacobi*) z liturgijo, ki jo je popisal Ciril, in mi istemu nikakor nočemo oporekati. Vendar pa nam je opomniti, da je to soglasje le v toliko, kolikor se Liturgia Jacobi sama zloga z liturgijo apostolskih konstitucij. Da bi Liturgia Jacobi spravili v soglasje z liturgijo, popisano od Cirila, bilo bi iz prve poleg mnogih, in kakor smo dokazali zgorej, poznejšim stoletjem pripadajočih vklad izpustiti še mnogokaj drugega, kar si je izposodila iz liturgije Baziljeve in Hrizostomove, nekoliko drugega pa, kar je izginilo tekom časa, bilo bi isti zopet priložiti. Potem pa bi ne bila več Liturgia Jacobi, kakor jo poznamo sedaj celó iz najstarejih, nam ohranjenih prepisov, ampak liturgija apostolskih konstitucij, iz katere se je, kakor smo opomnili uže zgorej, polagoma razvila pod rastočim vplivom Konstantinopolitanske cerkve.

Vsekakor so rabili liturgijo apostolskih konstitucij še v IV. stoletju v Jeruzalemski cerkvi in dosledno po uže zgorej navedenem mnenju učenega Assemanna na vsem Vstoku. To mnenje, katero pa je uže sam učeni Assemann utemeljeval jako dobro, se podpira po podobnosti, katero kaže Aleksandrijska liturgija svetega Marka, ali, pravilniše, Cirila celó po svojih, dasi za poznejših dob nastalih prepisih, z liturgijo apostolskih konstitucij; isto mnenje se podpira tudi po ozkih vezeh, katere so v stari dobi vezale cerkvi Jeruzalemsko in Antijohijsko, kakor tudi po svedoštvu svetega Hrizostoma, kateri je svoje v Antijohiji preslavno zapričeto delo, kakor znano, nadaljeval v Konstantinopolju in nam je v svojih homilijah zapustil mnogo, kar kaže na soglasje za njegove dobe tudi v Konstantinopolju rabljene liturgije z liturgijo,

obseženo v Constitutiones Apostolorum¹⁾. Do popolne gotovosti pa se povišuje mnenje Assemannovo po zgorej navedenemu.

*) Te homilije svetega škofa in cerkvenega učitelja celó dopolnjujejo to, kar je nam sporočil sveti Ciril Jeruzalemski gledé na soglasje liturgij, rabljenih za njegove dobe, z liturgijo Constitutiones Apostolorum, zató, ker Hrizostom se mnogotero bavi tudi s prvim delom liturgije, ki ga je Ciril preskočil z molčanjem, s tako imenovano Liturgia catechumenorum, in pri tem, ne da bi izrečno kazal na to, dokazuje brezdvombeno to, da je še živeła ista liturgija takó, kakor se navaja v liturgiji apostolskih konstitucij. — Tako svedoči on v svojem 19. govoru o Acta Apostolorum kakor tudi v 3. govoru o II. listu Pavlovem do Tesalonikov o čitanju ali predčitanju iz svetih pisem starega zakona, običajnem pri liturgiji. Tako se spominja v svojem 3. govoru o nepojmljivem molitve, neposredno sledeče za poučenjem škofovim ali svečnikovim, molitve namreč, katera je bila tudi po 19. kanonu koncilja Laodijskega posvečena katehumenom. Tako se spominja on v svojem 3. in tudi 4. govoru o nepojmljivem dovolj obširno molitev za obsedene, običajnih pri liturgiji, katere molitve omenja tudi v svojem 71. govoru o evangelistu Matevžu. Takó se spominja v svojem 18. govoru o II. listu Pavlovem do Korinčanov liturgijskih molitev za pokoreče se, in obrača tudi v svojem 3. govoru o listu Pavlovem do Efežanov pozornost svojih poslušalcev nato, kakó dijakon pokoreče se (po završenih molitvah, darovanih za nje pri liturgiji) izžene iz cerkve. Tudi molitve diakonove z verniki spominja se Hrizostom v svojem 2. govoru o prerokovanjih ali profetijah, v tem ko poudarja v 18. govoru o II. listu Pavlovem do Korinčanov dajanje in prejemanje poljuba miru, katero sledi za izgnanjem ne strogo k vernikom pripadajočih in za molitvami, zatem običajnimi za vernike.

Poljub miru pripada sicer uže drugemu delu liturgije, o katerem govori tudi sveti Ciril Jeruzalemski, in pričinja z istim tudi sveti Hrizostom svoje razlaganje o prefaciji, kakor se ume samo po sebi, vključujoč Svet, Svet, Svet, popolnoma v duhu Cirilovem. Poleg tega 18. govoru o II. listu Pavlovem do Korinčanov je pa tudi še več homilij svetega Hrizostoma, katere se odnašajo k II. delu liturgije, običajne za njegove dobe v Konstantinopolju, in katere kažejo na njeno soglasje z liturgijo apostolskih konstitucij. Takó razlaga obširno Hrizostom na ukaz diakonov običajno vstajenje (σπδδ, σπδδ) vernikov pri darovanju, poudarjajoč zajedno visoko starost tega običaja v svojem 4. govoru o nepojmljivem. Takó omenja v svojem govoru o tematu, da Kristus je Bog (cap. 9) zaznamovanje čel a s križem. V 2. govoru o II. listu Pavlovem do Korinčanov odnaša se tudi na prefacijo, v svojem 1. govoru o

*) V šte. 7. stran 97 na levi 8. vrsta smo omenili, da „Alleluja“ je poštovati kot svojstvo liturgije Jeruzalemske cerkve. Sveti Ciril pa ne omenja „Alleluja“ v svojem liturgije dostajajočem se poučenju, pač zato ne, ker poštava to kot postransko; vendar pa vemo iz jednega lista svetega papeža Gregorja Velikega, h kateremu listu se še povrnemo, da je bil „Alleluja“ prvotno sestavina Jeruzalemske cerkve, in se je še le pozneje presadil v druge specijalno tudi rimsko liturgijo.

denem svedoštvo svetega Prokla in po naslednji bistveni okolnosti. Z jedne strani namreč se nikakor ne pobija visoka starost osmero knjig Constitutiones Apostolorum, vsaj več, nego jo kaže z imenom škofa združena Liturgia Basilii M.; z druge strani se dá tudi dokazati in se v obče priznava veliko razširjenje apostolskih konstitucij uže v III. in IV. stoletju: vendar se ni od nobene strani ugovarjalo Klementinski liturgiji, obseženi v II. in obširno v VIII. knjigi istih apostolskih konstitucij, temveč je iz osmero knjig sestavljeno skupno delo v 85. kanonu apostolskem prišteto h kanoniškim spisom kot spoštljiva in sveta knjiga.

Res, da so različna mnenja o starosti Canones Apostolorum v obče in se posebno o dobi končnega urejenja 35 kanonov, katere poštrevajo pogostoma kot take, ki bi bili nastali pozneje. Da niso sporočeni neposredno od apostolov, da so torej, poštrevani s te strani, nepristni ali nepravi, o tem svedoči ravno navedeni 85. kanon, kateri jih deva kot sporočena od Klementa (pač od svetega papeža Klementa I.) Veljali so pa vendar na Vstoku uže v starem času kot istočnik ali vir cerkvenega prava, in ta običaj je potrdil tudi Concilium Trullanum (682); vrhu tega, kakor se dá dokazati, so bili od V. stoletja znani tudi na Zapadu, in so dosegli zlasti od konca V. stoletja, ko jih je Dionysius exiguus sprejel v svoj kanoniški zbornik, v obče cerkvenopravno veljavo, zatorej se tudi nahajajo v latinskem prevodu v večini starih izdanj Corpus iuris canonici. Sicer pa, naj mislimo kakor koli o času končne redakcije vseh ali nekotkih Canones Apostolorum, daleč črez IV. stoletje se pač ne dá ostavljati ta čas z ozirom na 85. kanon, s katerim imamo specijalno opraviti tukaj, ker v njem obseženo naštevanje kanoniških knjig se ne dá združiti z nazori poznejših dob.

Menili smo, da nam je izreči svoje preverjenje tudi gledé na 85. kanon apostolski, dasi ga moremo do cela ugrešati pri dokazu, katerega smo se lotili. Drugi navedeni razlogi, zlasti dejstvo, da proti liturgiji jako razširjenih Constitutiones Apostolorum ni bilo v starem času nikotkih ugovorov, kakor tudi Catecheses mystagogicae svetega Cirila Jeruzalemskega, katere je popolnil sveti Hrizostom, podajajo pač uže sami po sebi najboljši dokaz za resničnost trditve, da liturgijo apostolskih konstitucij so v obče rabili še v IV. stoletju nastopivši liturgiji Bazilijeva in Hrizostomova, z druge strani pa so se razvile ravno pod vplivom obeh poslednjih v Konstantinopolitanski cerkvi udomačene in odondod

besedah Izajjevih Svet, Svet, Svet, v istem duhu, kakor Ciril Jeruzalemski. Na neposredno za serafskim slavospevom sledeče molitve Canon (is) missae odnaša se Hrizostom opetovano, takisto v istem duhu, kakor Ciril Jeruzalemski, se posebno v 21. in 24. govoru o prvem listu Pavlovem do Korinčanov, kakor tudi v 32. govoru In coemet. App. Celó v liturgiji Constitutiones Apostolorum (specijalno v odgovoru ljudstva na vsklic sveto opravilo opravljajočega škofa ali svečenika „Sveto svetih“) neposredno pred obhajlom duhovenstva rabljenih besed „Slava Bogu na višavah, na zemlji mir, v ljudeh blagohotenje“ spominja se sveti Hrizostom v svojih govorih, zlasti v 3. in 9. o listu Pavlovem do Korinčanov.

rapidno razširjene liturgije, tekem časa tudi liturgiji Jakobova in Markova v nam znani obliki. To je pač več nego zadostno, da smo dokazali popočno neosnovanost prečudnega mnenja, kakor da bi bila liturgija apostolskih konstitucij idealna, ali kakor da bi je ne bili rabili v nikotki cerkvi; ali nam ta dokaz ne more zadoščevati.

Mi smo namreč zgorej izgovorili svoje preverjenje, da ista apostolska liturgija, iz katere ste prišli liturgija Bazilijeva in Hrizostomova, in ste se tekem časa razvili liturgiji Jakobova in Markova, rabila se je do srede IV. stoletja tudi na Zapadu v obče, specijalno tudi v rimski cerkvi, dá, v tej celó dalje, nego kjer si bodi drugod. Zatorej je naša zadača, da v naslednjem utemeljimo tudi to naše preverjenje. Vsebina lista apostola poganskega do Rimljanov ne dá dvomiti o tem, da v Rimu je uže bila krščanska občina, torej, kakor se ume samo po sebi, je imela svoje bogoslužjenje, se posebno svojo liturgijo, katera, presajena tje iz Azije, je bila gotova ista, kakor v Jeruzalemu, ali, ako se hočemo izraziti še precizniše s pogledom na ritualne razlike, ki so bile med kristijani, proizšedšimi z jedne strani iz židovstva, z druge strani iz poganstva, ako se torej hočemo izraziti natančniše, bila je ista liturgija, kakor liturgija med kristijani, spreobrenenimi iz poganstva, v Antiohiji, Efezu, Korintu, Tesaloniku itd. Povoda za spremenjenje te liturgije za apostola Petra in Pavla, v Rimu delujočih do svoje mučeniške smrti, ni bilo, kolikor je znano nam, in se dá tak povod tudi jedva misliti, ker, kakor smo navedli uže zgorej, je bilo celebrujočemu škofu ali svečeniku svobodno, da je predpisane liturgiške molitve razširil ali pa skrajšal po času in okolnostih, v obče priredil po razmerah, in pri tem pa ni bilo izključeno improvizovanje temveč se je rabilo pogostoma.

Poznamo sicer iz grščine na latinščino preložen star rokopis, ki ga je našel škof Lindar v rimski knjižnici kardinala Siksleta, in kateri obseza namišljeno liturgijo svetega apostola Petra in se je celó tiskan priobčil dvakrat²⁾. Vemo pa tudi, da je učeni kardinal Bona ta prepis razglasil za nepristno delo, katero je najbrže v XIII. stoletju spisal kak italijanski Grk, in katerega prvi del je do Canon missae vzet iz liturgij Bazilija in Hrizostoma, Canon sam pa iz poznejšega rimskega sakramentarja, z namero, da bi na tako okoren način združil med seboj grško in rimsko liturgijo. Ta izrek Bonin pa priznavajo³⁾ učenjaki kot popolnoma osnovan, zatorej ne zasluži ta krprija na nobeno stran kakega poštrevanja.

Ravno takó malo poštrevanja zasluži rokopis namišljeno prastare, po poznejši rimski pa odstranjene latinske liturgije⁴⁾,

²⁾ Divinum Sacrificium S. Ap. Petri Antverp. 1589. Drugo izdanje (a S. Andrea) se je priobčilo kmalu potem pod naslovom „Missa Apostolica. seu divinum sacrificium S. Ap. Petri leta 1595.

³⁾ Le Brun Explic. de la messe 1860. tom. II. pag. 119. Binterim. Denkwürdigkeiten der christ. katholischen Kirche 1828. tom. IV. pag. 3. pagrt. 3-8 in drugi.

⁴⁾ Missa latina, quae olim ante Romanam in usu fuit etc. Argentin. 1557.

ki ga je našel Flaccus Illyricus, se posebno ko se ta rokopis ne more smatrati niti za prepis stare galikanske liturgije svetega Hilarija; pač pa se je pokazala ta liturgija po hodu ali navrščenju in obliki kot liturgija soglasna z gregorjansko rimsko mašo, ali razlikujoča se od nje po mnogih molitvah, tujih gregorjansko-rimski liturgiji, in nastavša pa v IX. ali celó v X. stoletju⁵⁾, torej jo je najbrže prištevati onim mašnim knjigam, katere, kakor znano, so zaukazali spisati nemški cesarji, z namero, da bi rimsko liturgijo laže udomačili med narodi, privajenimi stari galikanski liturgiji.

Važnejše so liturgije svetega Petra, svetega rimskega papeža Klementa, kakor tudi rimskih papežev Siksta in Julija, katere je Renaudot našel na Vstoku in priobčil v latinskem prevodu⁶⁾. Ako poudarja Renaudot vstočni tip teh liturgij, kateri nima nič občega z tipom rimske liturgije, ter zastopa zajedno mnenje, da vse navedene liturgije združevali so s temi imeni še le razmerno v pozni dobi, da bi s tem utemeljevali njih visoko starost, moglo bi to samo po sebi jedva škodovati njih važnosti; kajti po tem, kar smo razložili zgorej, imela je tudi rimska liturgija prvih stoletij vstočni značaj, združevanje liturgij s takimi imeni pa očitno izraža ono konstantno tradicijo vseh cerkev Vstoka in Zapada, da apostolska liturgija, katero je apostolski prvak z Vstoka presadil v Rim, in katero so njegovi nasledniki, in na prvem mestu sveti Klement, sporočili pismeno, je s tem postala trdna norma ne samo rimske, ampak tudi vseh drugih cerkev, specijalno tudi vstočnih⁷⁾. No te liturgije so rabile in rabijo, kakor konstatuje Renaudot, jedino uže v stari dobi znane sekte (monoteliti in monofiziti), zato jih takisto preziramo, naj si govoré še toliko za nas.

Zdelo pa se nam je vendar potrebno na kratko dotakniti se nekaj svetemu Petru, nekaj pa njegovim naslednikom pripisovanih liturgij, ker tudi to razpravljanje govori zato, da apostolski prvak ni v Rim presadil posebne, ampak isto liturgijo, katero je bil poprej uvedel v drugih cerkvah iz poganstva spreobrnjenih kristijanov Azije in evropskega vstoka. Isto liturgijo pa ni učenec in naslednik Petrov, Klement I., ne samo ohranil v rabljenju, ampak tudi, kakor izrecno poudarja zgorej navedeno svedoštvo velepoučenega svetega patrijarha Prokla Konstantinopolitanskega, cerkvi sporočil pismeno. O tem, kar razpravlja do cela Prokel, svedoči tudi posredno okolnost, da v prvih štirih stoletjih, da

⁵⁾ Binterim. Denkwürdigkeiten tom. IV. par. 3. pag. 50—57. Mabillon de Liturgia Gallic. lib. I. cap. II.

⁶⁾ Renaudot l. c. tom. II. Prim. Le Brun l. c. tom. II. pag. 551.

⁷⁾ Ne gledé na apostolskega prvaka, od katerega tradicija, izključujoč vsako dvomljenje o svoji resničnosti, izvaja staro rimsko liturgijo, so ravno papeži Klement I., Sikst I. in Julij, z imeni katerih so združene te liturgije, in tem papežem pripisujejo tudi zapadni cerkveni pisatelji bolj ali manj udeleženo razvoja rimske liturgije, kar поблиže razložimo spodej.

blizo do konca petega stoletja, ni poznan noben papež, ki bi bil pismeno zapustil kako liturgijo. O istem svedoči ne posredno več zapadnih cerkvenih pisateljev, katere bodemo imenovali zdolej, in kateri pripisujejo na prvem mestu svetemu Klementu vpliv na razvoj rimske liturgije, se posebno pa svedočijo Constitutiones Apostolorum, v katerih se sporoča po Klementu sporočena apostolska liturgija.

Omenjeno važno svedoštvo svetega Prokla, tega na liturgiškem polju najbolje poučenega učenca svetega Hrizostoma, kateri je sam spisal jedno še vedno rabljeno liturgijo, gre pa še dalje; kajti ono svedoči, da je Klement liturgijo sporočil takó, kakor mu so jo sporočili apostoli (pač Peter in Pavel) in prvi Jeruzalemski škof Jakob. Klementinska liturgija se je torej mogla razlikovati od liturgije, rabljene v Jeruzalemu, jedino gledé na one krajevne svojstvenosti, katere, ne da bi bile v zvezi z naukom krščanske cerkve, so odgovarjale napravljenju ali pravcu duha hebrejskega naroda in so bile umestne v Jeruzalemu, katere svojstvenosti pa so perhoreskovali iz poganstva spreobrnjeni kristijani, in so morale torej odpasti v cerkvah poslednjih. Ako pa je bila ta razlika uže prvotno popolnoma neznatna, morala je tudi ta blizo do cela izginiti po razdejanju Jeruzalema, katero je prorokoval Kristus, in kateremu razdejanju je prav kmalu sledilo jako pomešano naseljenje tega svetega mesta in Palestine v obče. Da je bilo to dejstveno, svedoči neoporečno sveti Ciril Jeruzalemski († 386) v zgorej po njegovi bistveni vsebini navedenem delu svojih Catecheses mystagogicae, kjer popisuje on liturgijo Jeruzalemske cerkve do cela tako, kakor poznamo Klementinsko iz Constitutiones Apostolorum.

Važna je v navedenem svedoštvu svetega Prokla tudi okolnost, da med znamenitimi nasledniki apostolov, ki niso kaki cerkvi, ampak cerkvi v obče pismeno zapustili kako liturgijo, imenuje on na prvem mestu svetega papeža Klementa (91—100) in potem takoj prehaja na svetega Bazilija Velikega († 379)⁸⁾, pač, ker med tem časom ni poznal nikogar, ki bi bil njemu znano liturgijo zapustil cerkvi pismeno. Kajti dokazali smo zgorej, da izmed apostolov ni noben zapustil kake liturgije; ako torej se posebno na liturgiškem polju najbolje poučeni Prokel v dveh stoletjih in pol, med delovanjem svetega Klementa in delovanjem svetega Bazilija, ne vé imenovati nikogar, ki bi bil zapustil kako liturgijo pismeno; v nadaljnjem svojem govoru pa imenuje liturgijo Bazilijevo kot tako, katera je bila pred njim, in katero je on le skrajšal: sledi iz tega prvič, da je Prokel Klementinsko liturgijo poznal iz Constitutiones Apostolorum in ni mogel dvomiti o tem, da v svoji osnovi prihaja od Klementa; drugič, da razun Klementinske liturgije se v cerkvi do priobčenja liturgije Bazilijeve ni rabila nobena druga liturgija, in da dosledno tretjič iz Klementinske liturgije apostolskih konstitucij so vsled njenega skrajšanja proizšle liturgije Bazilijeve, Hrizostomova, Hilarijeva, da, celó liturgija Gregorja Velikega, s kratka vse liturgije. (Dalje pride.)

РУСАЛКА.

(Из поэзии Александра Сергеевича Пушкина. — Перевод Лажурского.)

Prevod.

Переводъ.

Подлинникъ.

Nad jezerom, v globokej hosti
Puščavnik se je pokoril,
V molitvi svetej, ostrem posti
Pozabljen je v trpenji žil.
Uže lopatoj, mir nosečoj,
Podzemni si je kopal grob
In molil željoi je gorečoj.
Da reši smrt ga svetnih zlob.

Nekda na pragi svoje kočē
Zemljuhe molil v jeden slog
Puščavnik je molitev vroče.
Objemal mrak je seč in log.
Megle ležale so na vodi,
Oblake mesec je prodril
In tiho plul po nebнем svodi.
Na vode samotar je zrl.

Strmi menih strahu prepali,
Pred njim čudesa se gode . . .
Kipe, šume vskipeli vali
In spet v gladino se pode . . .
Kar zlehka, kakor rosna sraga,
In bela kakor prvi sneg,
Višla iz vod je ženska naga
In sedla je molče na breg.

Gledi na starega monaha
In češe vlažne si vlasi.
Trepče sveti mož sē straha
In motri njezine krasi.
Rokoj ga ona mami k sebi
In urno kima mu glavoi . . .
Čim zvezda zašla je na nebi,
Spet zniknola je pod vodoj.

Vso noč prečul je mož užasno
In nikaj molil ni ves dan:
Na devo nehote je krasno,
Na vsak nje mislil gib in gan.
Dobrave noč je spet odela,
Po nebi plula lunica,
Nad vodoj znova je sedela
Prelestno bleđa devčica.

V moža gledi glavoi kimaje,
Poljub vrgava mu globok,
Slapovi plešče se igraje,
Hochoče, plače kot otrok,
In nežno vzdise, starca zove:
„Le k meni, k meni, v divni raj!“
V prozračne tone spet valove . . .
In tih, pretih je ves okraj.

K očarovanej je brežini
Odšel menih na tretji dan,
Tam koprnel je po deklini.
Zavil se v mrak je hrib in plan . . .

Над изером, в глубокей хостѣ
Пушавник сѣ ѿ покорил,
В молитвѣ сватей, острем постѣ
Позаблѣн ѿ в трѣпнѣ жил.
Уже лопатой, мир носачой,
Подземный сѣ ѿ копал гроб
Ии молил желдой је горачой,
Да рѣши смрт га свѣтних злоб.

Нѣкда на прагѣ своѣхъ кочѣхъ
Землюхе молил в ѿден слог
Пушавник ѿ молитевъ враще.
Объемалъ мракъ ѿ сѣчи ии логъ.
Мегле лежале сѣ на водѣ,
Облаке мѣсяцъ ѿ продрл
Ии тихо плул по небнемъ сводѣ.
На воде самотаръ ѿ зрл.

Стрми менихъ страху препалый,
Предъ нимъ чудеса сѣ годѣ . . .
Кипѣ, шумѣ вскипѣли вали
Ии спѣт в глѣдинѣ сѣ подѣ . . .
Каръ зলেখка, какор росна срага,
Ии бѣла какор први снѣгъ,
Вышла из водъ ѿ женска нага
Ии седла ѿ молча на брегъ.

Глѣди на старѣга монаха
Ии чешѣ влажны сѣ власы.
Трепчѣ свѣтый мжжъ сѣ страха
Ии мотри нѣзине красы.
Ржжкой га она мамѣ к себѣ
Ии урно кима му главой . . .
Чѣмъ звѣзда зашла ѿ на небѣ,
Спѣт зникнѣла ѿ под водой.

Всѣжъ почъ прѣчул ѿ мжжъ ужасно
Ии никай молил ни ѿ вес данъ:
На дѣвѣ нехотѣ ѿ краснѣ,
На всакъ нѣѣ мислилъ гѣб ии ганъ.
Джбравѣ ночъ ѿ спѣт ѿдѣла,
По небѣ илула лунѣца,
Надъ водой знѣва ѿ седѣла
Прѣлѣстно блѣдѣ дѣвчѣца.

В мжжѣ глѣди главой кимѣѣ,
Полжубъ вргѣва му глѣбокъ,
Слаповѣ плѣщѣ сѣ играѣ,
Хохочѣ, плачѣ котъ отрокъ,
Ии нѣжно вдѣдисѣ, старѣца зѣвѣ:
„Ле к менѣ, к менѣ, в дивный рай!“
В прозѣрачне тѣне спѣтъ валѣве . . .
Ии тихъ, прѣтихъ ѿ вес окрай.

Къ очарѣванѣй ѿ брѣжѣнинѣ
Одшѣл менихъ на третѣй данъ,
Тамъ копѣрнѣл ѿ по дѣклинѣй.
Завилъ сѣ в мракъ ѿ хрибъ ии планъ . . .

Надъ озеромъ, въ глухихъ дубѣвахъ
Спасѣлся нѣкогда монахъ,
Всѣгда въ занятѣяхъ сурѣвыхъ,
Въ постѣ, молитвѣ ии трудахъ.
Уже лопаткою смиренѣой
Сѣбѣ могила старѣцѣ рылъ
Ии лишь ѿ смѣрти вождѣленѣой
Свѣтыхъ угодниковѣ молилъ.

Однажды лѣтомъ у порогу
Поникшею хижѣны своѣй
Анахѣрѣтъ молилѣся Богу.
Дубѣровы дѣлѣлись черѣбѣй,
Тумѣанъ надъ озеромъ дымѣлся
Ии краснѣй мѣсяцъ въ облакахъ
Тихонько по небу кѣтился.
На воды сталъ глѣдѣть монахъ.

Глѣдѣть, невольѣно страха полнѣй,
Не можѣтъ самъ себѣ понѣять . . .
Ии видѣть: закипѣли волнѣ
Ии прѣсмирѣли вдругъ опѣять . . .
Ии вдругъ . . . легка, какъ тѣнь ночѣная,
Бѣла, какъ раннѣй снѣгъ холмовъ,
Выходитъ женѣщина нага
Ии молча сѣла у бреговъ.

Глѣдѣть на старѣга монаха
Ии чешѣть влажныѣ власы, —
Свѣтѣой монахъ дрожитъ со страха
Ии смѣотрѣть на еѣ красы.
Она манѣтъ еѣо рукою,
Кивѣѣтъ быстро годовѣой . . .
Ии вдругъ падучѣю звѣздѣю
Подъ сонѣной скрѣпилѣся волнѣой.

Всѣю ночь не спѣтъ старѣкъ угрюмѣй
Ии не молилѣся цѣлѣй день:
Перѣдъ собою съ невольѣной думѣой
Всѣ видѣлъ чуднѣой дѣвѣ тѣнь.
Дубѣровы вновь ѿдѣлись тѣмъю,
Пошла по облакамъ луна,
Ии снова дѣва надъ водою
Сидѣтъ, прѣлѣстна и блѣдѣна.

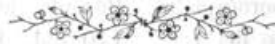
Глѣдѣть, кивѣѣтъ головою,
Цѣлуѣтъ издали шутѣ,
Игрѣѣтъ, плѣщѣѣтъ волною,
Хохочѣтъ, плачѣтъ, какъ дѣтя,
Зѣвѣтъ монаха, нѣжно стѣнѣтъ . . .
„Монахъ, монахъ, ко мнѣ, ко мнѣ!“
Ии вдругъ въ волнѣяхъ прозѣрачныхъ тонѣтъ . . .
Ии все въ глубокой тишинѣй.

На третѣй дѣнь ѿшельникъ страстнѣй
Близъ очарѣваннѣыхъ бреговъ
Сидѣлъ ии дѣвѣ ждалъ прѣкраснѣой,
А тѣнь ложила сѣредъ дубѣровъ . . .

Prognała tmo je divna zarja,
Meha bilo ni nigder,
Le brado sivo dva veslarja
Tam videla sta sred jezer.

Прогнала тма је дивна зарја,
Мениха было нѣ нигдер,
Ле брадѣ сивѣ два веслари
Там видѣла ста сред љезер.

Zarja prognała tmu nočnyo —
Monaħa ne našli nigdѣ,
I toľko borodu sѣduo
Mальчишки видѣли въ водѣ.

Ruske drobtinice.

Съ миру по ниткѣ, голому рубаха

Lakota je dala povod novi uredbi „chlēbozapasnyh magazinov,“ tako da bode vsakih 300 hiš moralo imeti tako žitno skladišče, v katerem se bode hranilo žito pa se obnavljalo vsakih 9 let. Spomladi dajo se iz njih žitna posojila potrebnim, jeseni pa se ima posojeno žito vračati. Da se pa napolnijo skladišča, morale bodo občine obsejati nekaj desetiv in ta namen. Zakon dobi veljavo početkom bodočega leta.

Sindikata Petrograjskih bank in jedne Moskovske prevzel je razprodajo novega železniškega posojila in sicer za Rjazansko-Uralsko in Kursko-Kijevsko železnico. Obveznic se je izdalo na 85.000.000 rubljev, in se ne boje za vspeh. To dokazuje, da nastopajo ne glede na glad redni denarni odnošaji. Vrednostni papirji v obče dobivajo počasi vedno večo ceno.

Kupec Solodnikov je žrtvoval na ustroj nove klinike nakožnih boleznij pri Moskovskem vseučilišču 200.000 rub.

Snuje se zakon proti štundistom. Ta zakonska osnova priznaje, da je štundizem protidržaven in protiverski. Za to so opredeljene stroge kazni za obračanje v to sekto, ali za zasmehovanje pravoslovja. Štundisti tudi ne bodo mogli zavzemati služeb v kmetski samoupravi. Tudi pravoslavno družino bodo smeli imeti štundisti le, če bode strogo vršili svoje verske dolžnosti.

Rusija vidi na Zapadu in pri sebi doma škodljive nasledke propadanja plemiških posestev, ki tako hitro prehajajo v roke špekulantov. Za to je storila uže mnogo, da si ohrani ta stan in posestva: ustrojila je „dvorjanski bank“ in tudi drugače poskrbela v ta namen. Sedaj pa je izbrano posebno poverjenstvo iz visokih činovnikov in drugih veščakov, da se to vprašanje še bolj prouči in primerno reši. C.

„Vest. Fin.“ poroča o vnanji trgovini za minolo leto naslednje: Od 1. januarja do 1. decembra 1891. l. odpustila je Rusija za svoje meje na 669.146.000 rub. svojih tovarov, a tujih sprejela je na 321.013.000 rub. Torej izvoz previsa je uvoz več nego na polovino. Vsa vnanja trgovina znašala je 990.159.000 r. Primerno z letom 1890. povečal se je izvoz na 7.811.000 rub., ali na 4·3%; privoz pa se je skrčil na 30.353.000 rub., ali na 8·5%. Privoz zlata i srebra v denarju i zlitkih narastel je več nego na 3½ krat,

od 21.492.000 rub. do 78.023.000 rub., a izvoz se je pomanjšal samo na 17.000 rub. Kaj porečejo dotične številke za leto 1892?!

Južno-zapadno Rusijo je nemška kultura, alias nemška odrtnija likala i mikala, da jo je skoro zavsem ogolila. Tej bezbožni golazni so v novejši dobi začeli resno protiviti se, i nedavno je ministerstvo notranjih poslov potrdilo sklep hersonskega zemstva gledé odeškega okraja, da morajo povsod, kjer je le količkaj možno te strašne goljave žalostne nemške kulture zasajati umetno z drevjem, katero se najbolj prijema i vjema s tamošnjo prirodo. Tudi tukaj veljajo besede: Tandem aliquando . . .

Iz Voroneža dohajajo vesti, da po vsej guberniji silno padajo žitne cene, ker so mestni (tamošnji) žitni bogači — veliki posestniki začeli privažati na trg svoje pridelke, o kojih so molčali tako dolgo, nadejaje se strašanske draginje spomladi. Ali ti trdorsrčni ptički so se prevarali v svojih nakanah, i res je, tudi od drugod gredo poročila, da žito pada, pač pa zelo raste cena živinski krmi.

28. oktobra prošlega leta praznovali smo tukaj 25letnico carske svatbe. Kneginja Obolenskaja rešila ali sklenila je ukevečiti ta veliki dogodek ruskega carskega doma z dobrim delom. Sovmestno (skupno) z nekaterimi drugimi pridvornimi i drugimi znatnimi gospemí začela je nabirati denarna darila, iz katerih hoče ustanoviti zalogo, od koje bodo obresti razdavale se najrevnišim devicam, skončivšim ali dovršivšim vspešno kak ženski prijut ali internat i sklenivšim vstopiti v zakonski stan. Zaloga je v teku nekolikih dnij dosegla izdatno vsoto 30.667 rub. 44 kop. To novico vam poročam zato, da bi razvidel, kdor hoče, kako je rusko žensko srce ljubveobilno, kako ono nahaja raznotere slučaje, da bi pokazalo svojo ljubezen k svojemu revnemu sobratu i sosestri. Ne gledé na velikanske razmere blagotvornosti na prid trpečih lakoto, vendar le druge dobrohotne ustanove od črnega leta ne trpé, ampak rastejo stare i naraščajo nove: „Rühmlich ist es viel zu können, Herrlich ist es weise sein; Aber göttlicher und schöner Ist des Herzens edle That.“

V moji zapisni knjižici ni pripisano ime pesnika teh zlatih besed, čistega i istinitega zreala ruskega dobrega srca v obče, posebno pa dobrote ruske ženske . . .

Božidar Tvorcov.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Staroslovensko bogoslužje v Istri. „L'Eco del Littorale“, italijansko pisani list, ki se prišteva sam konservativnim, rimsko-katoliškim organom, predrznul se je tajiti zgodovinska dejstva o staroslovenskem bogoslužju v Istri in v obče na Primorskem. Mi imenujemo to drznost, ker se

pojavlja v isti dobi, ko je stavil kanonik dr. Volarić v istrskem dež. zboru, tudi v „Slov. Svetu“ uže prijavljeno interpelacijo, katera se opira na še vidna dejstva, na dokumente škofov in mnogoterih papežev, torej na neoporečne dokaze, da staroslovensko bogoslužje je zgodovinsko in celó še živo dejstvo v Istri. O tem dejstvu svedočijo poleg

tega še napisali, vsekani v razne kamne istrskih in primorskih cerkvâ, itd. Raznih teh dokumentov ne uniči več noben zavestni vandalizem, kateri je požgal in pogubil na stotine in stotine drugih listin po raznih kapitulskih in posvetnih arhivih. „Edinosti“ v 2. izdanju od 20. t. m. poročajo iz Gorice, da spis, ki taji navedeno dejstvo v „Eco del L.“, je bil pisan v Poreču, in sicer v škofovski palači, in da plačilo za dotično prilogo je prišlo iz Poreča. „Škofovska pisarnica“, poroča „Ed.“, „je vrhu tega naročila še posebe 100 iztisov one priloge, katere je tudi dobila in plačala“.

Komenskega večer je praznovalo 19. t. m. v Ljubljani učiteljsko kranjsko. Nadzornik prof. V. Zupančič je v slavnostnem govoru poudarjal brezmejni pomen Komenskega za obče šolstvo. Bilo je mnogo učiteljev in še več učiteljic tudi s kmetov, in je bilo prisotnih mnogo rodoljubov in dostojanstvenikov. Ves program so krasno izvršili.

† **France Goljevšček**, goriški Slovenec, svečenik, naposled župnik v Batujah v Vipavski dolini, je umrl v 43. letu življenja. Znan ni po kakih spisih, dasi je bil sposoben tudi za pisateljsko delo, in je bil več ma'lo ne vseh in to glavnih slovanskih jezikov. Hranil pa je kot sorodnik rokopise pokojnega slovenskega pisatelja in znamenitega lingvista Štefana Kocijančiča. Goljevšček ni prišel do tega, da bi vsaj nekoliko teh rokopisov priobčil sam; želeli je, da pridejo v dobre in zanesljive roke. Ostalina iz bolgarščine je za Slovence še vedno posebne vrednosti. Pokojni Goljevšček bil je blaga duša, tiho delujoč in napredujoč, zanimajoč se za slovensko domovino posebe. Podpiral je slovenska društva, književnost in časopisje. Spadal je tudi med one misleče in zavestne svečenike, ki se ne dajo terorizovati po novih rimokatolikih; najlepši dokaz temu je to, da je bil naročen tudi na „Slov. Svet“.

Ni davno, kar je umrl na Goriškem Anton Črv, tudi svečenik, in nekoliko znan tudi kot slovenski pisatelj. Tudi ta je poznal v še večji meri slovanske jezike, proučeval češko književnost uže kot gimnazijalec ter je kot tak vplival tudi na druge dijake. Poslednja leta se je bavil rad s cerkveno vstočno zgodovino, posebe na Ruskem. Bil je jako nadarjen in si je kljubu zaprekam, ki so se mu stavile, pridobil tudi učenost. On, da bi bil imel gmotno podporo v pravi čas, bil bi postal velik učenjak v slovanoznanstvu, oziroma slovanski dejatelj. In da bi ne bil vedno odkrit v svojih izjavah, bil bi si priboril tudi mitro, katere bi bil gotovo vredniši, nego kak njegovih sošolcev. — No obema navedenima pokojnikoma je bilo dano vsaj to, da počivata v ljubljeni zemlji slovenski.

Istarska posujilnica v Puli, registrovana zadruga na ograničeno jamčenje, je razposlala svoje prvo „Izvjestje i obračun za prvu upravnu godinu od 1. sept. 1891 do 31. dec. 1891.“ Ustanovila se je 12. jul., začela pa je delovati 1. sept. 1891. Konec leta je imela uže 176 zadrugarjev s 217 deleži, ki so vplačali 2170 gld. in jamčijo še za drugih 19530 gld., ker vsak delež daje povrh gotovega

vplačila gld. 10 še 9 krat toliko poroštva. Starešinstvo je imelo 18 sej. Društvo je dobilo 56 hranilnih vlog od 27 vložnikov, ter je imela na koncu 7378 gld. 90 kr. hranilnih vlog. Posodila je zadruga 8914 gld., vrnilo so ji 659 gld. Posojila je razdala v 5 okrajev. Čistega dobička je bilo 140 gld., ki se porabijo za prihrano ali rezervni fond. Vlaga se denar po 4½%, dobiva pa na obresti, določene od slučaja do slučaja. Nadzorni odbor je našel vse v popolnem redu. Glavna skupščina 20. marcija t. l. je potrdila obračun za l. 1891. Izbrano je poprejšnje starešinstvo z istim nadzorim odborom: Predsednik je dr. M. Laginja. V prvih 4 mesecih se je pokazal lep začetek; nadejati se je, da ta prepotrebna posojilnica bode razvijala se po vsem ugodno. Obrestij od vlog so razmerno visoke; zadruga je v izbornih večjih rokah. Duhovenstvo utegne v prvi vrsti prispeti z znatnimi vlogami tej zadrugi, ker s tem pomore sebi, kakor narodu. V obče pa je želeli, da se imoviti in neimoviti Slovani istrski oklenejo te zadruge, velike pomočnice in tolažnice narodu.

b) Ostali slovanski svet.

Državni zbor Dunajski prične svoje delovanje zopet 26. t. m. Najvažnejša točka bode sedaj vladna predloga o valuti. Slovanski poslanci imajo vzrokov dovolj, da se dobro pripravijo na razpravljanje o teh predlogah. Poleg stvarne važnosti bode posebnega pomena tudi točka o imenih novega denarja; vprašanje nastane, ali postavijo, na pr. le latinski naslov novemu zlatemu denarju in podrejenemu srebrnemu in drugačnemu drobižu, oziroma tudi novim denarnim papirjem, ali pa se ustrezne samo nemški in madjarski narodnosti, v tem ko se bodo še nadalje prezirale celó na denarnih papirjih druge narodnosti. Zadnjič, ko je šlo za določbo teksta na bankovcih, so Poljaki zakrivilo, da niso dobili ne oni ne drugi Slovani teksta na bankovcih tudi v svojih jezikih. Ko bi ne bili Poljaki zaslepljeni, nadejati bi se bilo, da dosežejo v naslovih in v obče v tekstih na denarjih Slovani narodno enakopravnost. Pripomnimo zopet, da ravno pri denarju more pokazati pojedinca in narod svojo samozavest; saj še divjaki jemljejo le tak denar, kateri ugaja njim; toliko potrebniše je, da se slovanski poslanci odločno potegnejo pri denarju za narodno enakopravnost v ustavni državi. Več v uvodnem članku.

O Spinčiču pišejo sedaj mnogo slovanske, nemške, italijanske in tudi oficijozne novine. Spinčič je tudi sam javno pojasnil svoje postopanje, zaradi katerega je odpuščen iz službe. Mi priobčujemo v današnji št. 2 interpelaciji, jedno stavljeno v istrskem, drugo v goriškem deželnem zboru. Tudi v kranjskem dež. zboru se je Ivan Hribar dotaknil te zadeve. Kakor poročajo novine, govorili bodo o tem odpuščenju posebe tudi mladočeški poslanci v državnem zboru. Konstatujemo, da so bile doslej mnoge novine zaplenjene na Slovenskem in Hrvatskem zaradi razgovarjanja Spinčičeve zadeve. Kakor se vidi, bode še prilika poročati o njej.

Društvo sv. Jeronima je imelo 17. pret. mes. glavno skupščino. Za leto 1891. je dalo svojim členom 4 knjige: 1. Danica za l. 1892.; 2. Opis naše zemlje ili crtica iz obćega zemljopisa, sastavio Lovro Matagić, rav. učitelj u Gorama; 3. Naši grieši, napisao Ivan Filakovac, učitelj u Garčinu; 4. Pripoviesti iz Hrvatske poviesti, III. dio, napisao prof. Vjekoslav Klaić. Knjige imajo 41 tisk. pol in 19 slik, tiskane so v 63.000 odtisih. — Društvo šteje sedaj 9813 členov. Ana udova Ščetinac iz Koprivnice je darovala 200 gld. v namen, da se 40 otrok župe Koprivniške vpiše za dosmrtno člene 3. reda. Za knjige se je potrosilo 9734 gld. Skupna imovina znaša 127.203 gold. 90 kr. Natečaj za nagrado od 400 gld. je bil brez vspeha, ker ni došel primeren spis, pripovedka za preprosti narod. Društvo se preseli letos v lasten nov dom, ki stoji 75.000 gold. Odbor stari se je zopet izvolil. Tudi društvo sv. Jeronima napreduje, dasi ne v taki meri, kakor jednaka slovenska družba sv. Mohora.

Društvo sv. Save ima po svojem letošnjem izvestju ali poročilu naslednje imetje: 1 v zemljišču in stavbi svetosavskega doma 113.864 dinarjev; 2. v stalnem denarnem zalogu 234.370 din.; 3. v premičnem denarnem zalogu gotovine 3.323 din.; 4. na 2 zemljiščih 10.000 din.

„**Srpska kraljevska akademija**“ je imela, kakor vsako leto, tudi letos v dan proglasa kraljevine v Belgradu svečano sejo. Sedanjí tajnik, akademik M. B. Muličević je prečital izvestje o delovanju akademije za l. 1891. Doseданje „Srpsko učeno društvo“ se je združilo s „Srpsko akademijo“, iz prvega je postalo 8 členov rednih členov akademije; ostali člani učenega društva so postali pa častni člani akademije; poslednja je tudi pomnožila člene za 5; také da bode imela sedaj 34 členov. Vse imenje Srpskega učenega društva se sestavlja z imenjem „Српске краљевске академје“, jednako vsi njegovi legati in zapuščine. Akademija je odločila podporo „Narodnemu muzeju“, sklenila pošiljati svoja izdanja nekaterim srpskim društvom, katera se v tujini bavijo z nauko, sprejela je delo „Geologija Srbije“ akademičarja Jov. Žujovića, ki se je trudil za ta spis 10 let. Akademija je izdala 5 svojih „Glasov“ (25—30) in 7 knjig „Spomenikov“ (8—14). 8. Spomenik obseza: „Narodni vozovi iz Donjega Lapca“ (v Gornji Granici) od V. V. Vukasovića, — jeden prispevek več za proučevanje narodnih umotvorin te vrste. 9. in 10. spomenik obsezata spise o srbski zgodovini, geografiji srbske zemlje prošlega veka. 11. Spomenik ima: „Sto pismenih dokumenata“, katere je našel dr. K. Ireček v arhivih: Dubrovaškem, Kotorskem in Zadarskem, ki se dostajajo srbskega naroda. 12. Spomenik obseza delo Brusine: „Tice hrvatsko-srpske“ (II. del; prvi je tiskan v I. Sp) Jagičev spis: „Разум и философија“ izšel je v 13. Spom. Akademija je bila v zvezi z 62 družbami naučnimi v Evropi, med katerimi je tudi nova češka akademija. V tej svečani seji akademije je imel naposled Jov. Ristić, izbrani akademik, pristopno besedo „Леополд Ранке и ослобођење Србије“.

Češka akademija ima letnih dohodkov 48.157 gld. Za pisarno, publikacije, določene remuneracije in knjižnico in dr. potrosi 9700 gld., in iz rezervnega fonda pripada 1444 gld. Ostaje za 4 razr. akademije 36.012., tako da more vsak razred za l. 1892 potrositi 9253 gld.

Češki darovi. „Ustrědní Matici školské“ so nabrali doslej 165.800 gld., društvu „Komenský“ na Dunaju 9058 gld., za Husov spomenik 56.280 gld., za Slovake 1515 gld.

Na hrvatskem vseučilišču predavajo v 2. poluleťju dr. Pliverić: Hrvatsko-ugarsko državno pravo i upravno zakonoslovje; — Smičiklas: Pisci o historiji hrvatskoj do konca 11. veka; — Pavić: Akcenat i metrika hrvatska i (u seminaru) sintaktične vježbe; — dr. Maretić: Čitanje i tumačenje Nestorove kronike; čitanje litavskih pripovijedaka iz Štajherove čitanke i vježbe u staroslovenskoj gramatici i etimologiji; — dr. Celestin: M. Lermontov, njegov život i djela uz čitanje odabranih njegovih pjesama i o ruskom naglasku.

V zimskem tečaju je bilo na hrvatskem vseučilišču skupno 415 slušateljev, in to 280 rednih, 105 izrednih in 30 farmacevtov.

Med ogerskimi Rusi v suzljavsko-serečanskem okraju, bereškega komitata je tudi glad; 4000 ljudi nima koščeka kruha. Bili so uže slučaji smrti. Vladni organi so še le sedaj zvedeli za to.

Poljaki na Poznanjskem. Kaka je z njih narodnostjo, vidi se tudi iz tega, da je v tej kneževini, središču nekdanje Velike Poljše, na srednjih šolah 296 učiteljev, a med temi samo 16, ki niso Nemci!

Razstava dr. Holuba v Pragi otvori se 30. t. m. Razstava ta je bila lani v Dunajski Rotundi, a niso je obiskovali, kakor je zaslužila; nemški listi je niso priporočali, zato ker je dr. Holub češkega pokolenja. Da bi bil razstavnik kak Nemeč, proslavljala bi se bila tudi razstava. Ta je po obsegu izredno velika in zlasti v živalstvu bogata. Poučna pa je na vse strani in kaže se posebno tudi ustroj divjaških plemen. Več se človek nauči o prvotnih stopinjah kulture na Holubovi razstavi pri jednem obisku, nego iz debelih in drugih knjig. Ker se Slovani bavijo se posebno sedaj z lastnimi živimi in mrtvimi starinami, ne bode jim brez dobička Holubova razstava, katera sama po sebi, razun njenega lastnika, nima opraviti čisto nič s Slovanstvom.

Sloga kranjskih deželnih poslancev. „Reminiscence I.“ v „Sl. Nar.“ od 16. t. m. kažejo, da se slovenski poslanci razcepili na 3 oddelke: pod predsedništvom vlad. svetnika Murnika je klub narodne stranke; Šuklje je pridružil sebi še 2 druga tovariša; dr. Papež je ostal „divjak“, ostali pa sestavljajo svoj oddelek pod načelništvom Klunovim. S pretvezo „liberalstva“ „konservativna“ stranka meče od sebe celó Murnika, Svetca itd. Da bi Klunova stranka le ne vedela, kaj dela! Sicer pa se povrnemo h kranjskemu deželnemu zboru.

Sinoda zjedinjenih Rusov avstrijskih je zborovala, kakor znano, prošle jeseni v Levovu. Sedaj je papež potrdil njene sklepe. „Gazeta Narodova“ poroča, da ne bođe nikake premene v cerkovnem in obrednem ustrojstvu, a tudi uvedenje celibata in zrvnanje koledarjev se je odložilo na nedoločèn čas. „Гал. Русъ“ pravi, da to, česar niso mogli doseči sedaj, ponavljali in zahtevali bodo pa na bodočih sinodah. Kajti v bodoče bodo skrbeli, da ne pridejo glasovat taki svečeniki, ki bi se, kakor lani, upirali novouvedenjem. Proti sklepom za celibat, zrvnanja koledarjev in skrajšanja bogoslužjenja da niso niti takó zvaní radikalcí, ki uže sedaj soglašajo z mitropolitom. Zapad rije nepremično tudi v cerkev zjedinjenih Rusov.

Bukovinski deželni zbor je na novo sestavljen, in sicer takó da ima vlada vse stranke v rokah, jednako, kakor v Dunajskem drž. zboru. Vlada je zadovoljila Poljake, Armentce in ruske novoeriste. Romunci bodo imeli 14, Poljaki 5, novoeristi 4 in Nemci 7 glasov. Romunci so izgubili največ, dasi so po številu krepki, kakor poprej. To, kakor mislijo previdni politiki, dovede Romunce polagoma k složnemu postopanju z bukovinskimi Rusi, kateri jedini poleg Romuncev so avtohtonni narod v Bukovini. Dež. zbor te pokrajine se skliče še le sedaj prilično.

Stefan Marko Daxner, rojen 1823. l. v Tisovcu na Slovaškem, je ondi umrl 11. t. m. Bil je jeden prvih dejateljev in voditeljev slovaškega naroda. L. 1848 se je udeležil vstaje slovaške proti Madjarom; bil je zaradi tega obsojen na smrt, pa pomiloščen. V kazen je moral stopiti v vladno službo; v tej so ga premestili na kraj, kjer je živel kakor v prognanstvu. Med znamenita njegova dela spada znani Memorandum, zgodovinska listina, v kateri so bile spisane pravne in pravične zahteve s'ovaškega naroda. Daxnerja je cenil in ljubil ves narod; ob pogrebu so prišli pojedinci in društva od daleč okolo, na tisoče in tisoče naroda se je zbralo ob gomili. Daxner je spadal k onim voditeljem slovanskim, častiljivim očakom, kakor jih je le malo več med njimi. Večen mu spomin!

Deželni zbori, razun še ne sklicanega bukovinskega, so prenehali svoje zborovanje. Češki je sklenil, da se punktacije odložijo na ugodniši čas; vlada pa vendar dela dalje na ograničenje sodnijskih okrajev po narodnosti. O sklepih nekaterih zborov bomo še poročali. V obče pa je pripomniti, da so zborovanja deželnih zborov bila bolj neugodna nego ugodna zaradi nasprotnikov, pa tudi zaradi nesloge med slovanskimi zastopniki.

Dr. Ferjančič, državni poslanec slovenski, jeden najboljših naših zastopnikov, je imel večí govor pred svojimi volilci na Rakeku, ki ga je v celoti priobčil „Sl. Narod“ 20. t. m. Ta govor ni brez protislovij kaže

pa v obče ne samo, kakó misli ta poslanec, ampak večina slovanskih poslancev na Dunaju. Zato tudi ni čuda, ako sili ta govor ravno takó h kritiki, kakor postopanje mnogih slov. drž. poslancev. G. poslanec se nadeja, da slovanski poslanci, delujoč združeno po določenem črtežu, polagoma izposlušajo svojemu narodu pogoje za obstanek in napredek. Gotovo, ako bi bil ta črtež prav določen, to pa je pa odprto vprašanje; dosedanji „črtež“ v resnici ni pravi, in naj ga presojujemo na katero koli stran. Dokler se slovanski poslanci ne oklenejo pravih slovanskih zastopnikov, ne dosežejo nikakih pogojev slovenskemu narodu za obstanek in napredek. Poprej priboré te pogoje ostali pravi slovanski poslanci Slovencem in celó proti zaslugi in volji slovanskih poslancev, nego ti poslednji. Tako napačna po našem preverjenju je politika slovenskega oddelka, ki je združen s klubom konservativcev v državnem zboru.

Književnost.

Dalmacija. Iz dijela „Avstro-ugarska monarhija“, opisana i ilustrovana. Hrvatski prevod, ki ga priobčuje knjigar F. Maršić v Spljetu, izšel je doslej v 2. zvezku. Stoji svežič 30 kr.

Essa historique sur l'eglise chrétienne primitive des deux rites ches les Slaves. Maciejowski.

Летопис Маркуца Српске. Izašla je 168. knjiga. Med drugim obseza: Цар Јован. Хисторијска трагедија у пет чинова. Написао Мјта Поповић. (Копец.)

Гласници српског ученог друштва. Izašla je 75. knjiga. Obseza med drugim: Материјали за историју Црне Горе. Од Марка Драговића. — Историјски споменици српски. Од Гаврила Витковића. — Грађа за политичку историју српску новог времена. Од Милоша Милисављевића. — Научно истраживање и одређење границе народа балканског полуострова. Предлог Димитрија Ђурђића.

Русская Библиотека. 1892. годъ. Изданіе И. Н. Пелеха. Выпускъ III. Мартъ. Vsebina: Война и Миръ. Романъ гр. Л. Н. Толстого (Стр. 321—400). Та библиотека izhaja v snopičih 12 krat na leto ter prinaša v vezani in nevezani besedi najboljša celotna dela prvih velikoruskih pisateljev, zajedno s slovarčeki na maloruskem jeziku. Stoji 2 gld. 40 kr. na leto. Adresa: Издательство „Русской Библиотеки“ во Львовѣ (Lemberg), Бляхарская улица N. 13.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44